

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Peter FEDOR (Prešov) – Juraj FENÍK (Drienov) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Prešov) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTĚS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavol VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Martin Kňazek, Martina Korytiaková a Mária Mihulcová.

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verziou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 4008274864/7500, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2011 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Nábřežie Jána Pavla II, 697/4, 059 21 Svit – SK, www.kbd.sk

Tlač: PUBLICA, publica.nitra@gmail.com

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

„Dokonalý zákon slobody“ (Jak 1,25)

K chápaniu zákona v Jakubovom liste

Július Pavelčík

Úvod

„Zákon“ (νόμος) patrí k najčastejšie používaným termínom v Jakubovom liste, nachádza sa v ňom desaťkrát¹: Jak 1,25; 2,8.9.10.11.12; 4,11 (4x), pričom na štyroch miestach je pri ňom uvedený nejaký atribút: νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας (1,25); νόμον βασιλικὸν (2,8); ὅλον τὸν νόμον (2,10), διὰ νόμου ἐλευθερίας (2,12).

O zákone Jakub hovorí v troch rôznych kontextoch². Ďalšou skutočnosťou je, že ani v jednom prípade zákon nie je samostatne tematizovaný³: o zákone sa nepojednáva samostatne v podobe nejakej teoretickej úvahy, resp. nejakého širšieho pojednania⁴. Táto skutočnosť však nie je prekvapujúca s ohľadom na výrazne parenetický charakter celého spisu. Môžeme preto konštatovať, že „zákon“ nie je ústrednou témou Jakubovho listu,

---

¹ Okrem toho sa v Jak 4,12 nachádza výraz νομοθέτης. „Da νόμος im NT 191mal vorkommt, stellt man fest, daß mehr als 1/20 der Vorkommen im Jak zu finden sind; wenn man die Paulinen (119) abzieht, sogar 1/7. Theologisch relevante Begriffe, die im Jak häufiger als νόμος vorkommen, sind ἔργον (20mal) und πίστις (16mal).“ – MARUCCI, Das Gesetz, 318, pozn. 2. [Správny počet je 194 výskytov slova νόμος v NZ a nie 191 ako uvádza Marucci.] K početnejším slovám tiež patrí sloveso ποιεῖν (Jak 2,8.12.13.19; 3,12(2x).18; 4,13.15.17(2x); 5,15) a slovo ἀδελφός (Jak 1,2.9.16.19; 2,1.5.14.15; 3,1.10.12; 4,11(3x); 5,7.9.10.12.19).

² Jak 1,19-27: o vzťahu medzi počúvaním slova a jeho vykonávaním; 2,1-13: o nadržíavaní osobám; 4,11-12: o osočovaní a posudzovaní blížneho a zákona.

³ „V žiadnom z týchto troj kontextů se nikdy nemluví o zákonu samostatně, ale vždy je podřazen slovu nebo „slovu pravdy“ (1,19nn), Ježíši Kristu (2,1.8nn), případně Bohu (4,11).“ – HOPPE, *List Jakubův*, 41.

⁴ Porov. FRANKEMÖLLE, Gesetz, 202-203. To azda potvrdzuje i tá skutočnosť, že slovo νόμος ani v jednom prípade nie je uvedené v tvare nominatívu, ale len v akuzatíve a genitíve. Ani v jednom prípade nie je podmetom výpovede.

čo však neznamená, že nie je témou dôležitou⁵. Je preto zvlášť dôležité sledovať, v akých konkrétnych (tematických a sémantických) súvislostiach sa tu o zákone hovorí⁶.

Jeden z predpokladov⁷ tejto práce ďalej je, že Jakubov list nie je len akousi zbierkou rôznych menších tematických okruhov alebo výrokov, medzi ktorými neexistuje vzájomná spojitost'⁸. Naopak. Predpokladáme, že rôzne termíny, resp. tematické okruhy – zásadné pre tému tejto štúdie – ako napr. dokonalosť, zákon, súd, istý dôraz na skutky a konanie (slová s koreňom ἐργ-, ποιε-)⁹, ktoré sa v liste nachádzajú na rôznych miestach, navzájom súvisia, vzájomne sa interpretujú a poukazujú na istú nie malú vnútornú koherenciu celého spisu¹⁰. H. Frankemölle hovorí o „korelativite jednotlivých miest“¹¹.

⁵ „Die formale und thematische Einheit des Jak ist nicht „gesetzlich“ orientiert.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 203. Inak ale MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 249: „Die theologische „Mitte“ des Briefes ist zwar in der Tat nicht christologischer Art, sondern der auf das Liebesgebot radikal reduzierte νόμος, der dann in 2,14-26 für das Rechtfertigungsgeschehen „verrechnet“ wird.“ VIVIANO, *La Loi*, 213 dokonca tvrdí: „Nous voyons déjà que le problème de la Loi chez Jacques pose toute la question concernant le caractère et le message de la lettre.“

⁶ „auch im Jak nicht νόμος allein, sondern das mit diesem Begriff freigesetzte Bedeutungsfeld, das ganze semantische Netz (Gesetz, Glaube, Werke, Heiligung des Alltags, Erfüllung des Willens Gottes usw.) beachtet werden muß. (...) Nicht unser übliches Vorverständnis eines Begriffes ist maßgebend, sondern die Verwendung eines Begriffes in einem bestimmten Kontext.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 176.

⁷ Ďalším je, že Jakubov list je pôvodne spis kresťanský; nie židovský a len dodatočne opatrený niektorými kresťanskými vsuvkami, resp. pokresťančený. Takýto názor zastávali napr. MASSEBIEAU, *L'Épître*, 266-283; MEYER, *Das Rätsel*, 108-167; SPITTA, *Der Brief*, 1-13.

⁸ Takto napr. DIBELIUS, *Der Brief*, 14: „es fehlt in dem ganzen Schriftstück der gedankliche Zusammenhang, sowohl zwischen den Abhandlungen wie zwischen den Sprüchen und sonstigen kleinen Einheiten.“ Dibeliusov názor bol v modernom bádani prekonaný, ako uvádza PENNER, *The Epistle*, 275: „Although not all critics are convinced that James evinces a highly elaborate structure, the unanimous position in current scholarship is that some overall unifying structure – through the elements of a particular genre, rhetorical features, discursive syntax and/or semantics, or more general themes and motifs – is evident, and that the various component units of the letter must be read in their relationship to that structuring principle.“

⁹ Podrobne ku ποιεῖν a ἐργον v Jakubovom liste pozri MARCONI, *Sia ognuno*, 26-34.

¹⁰ „La Lettera di Giacomo ha una sua coerenza letteraria e tematica.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 64.

¹¹ „die Korrelativität der einzelnen Stellen“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 202.

Z korelativity vyplýva ďalší dôležitý metodologický predpoklad: totiž, hoci sa Jakubov list vyslovuje k „zákonu“ v troch rôznych kontextoch, tak poňatia, resp. výklady tohto termínu na týchto rôznych miestach nehovoria o (prinajmenšom) troch rôznych skutočnostiach, ktoré by sa vzájomne vylučovali, ale o troch rôznych aspektoch, charakteristikách jednej a tej istej veličiny, príp. o troch rôznych prvkoch jednej množiny.

Pri našich úvahách sa pokúsime zistiť, aký obraz o zákone, aké chápanie zákona pred nami vyvstáva v kontexte Jakubovho listu pri jeho čítaní¹².

V tejto práci sa musíme v stručnosti obmedziť len na niektoré základné aspekty zákona¹³ v Jakubovom liste, pretože detailnejšie (monografické) pojednanie by vyžadovalo a) urobiť podrobnú exegézu príslušných pasáží, pojednať o všetkých (jazykových, literárnych a teologických) problémoch s nimi spojených; b) zaoberať sa všetkými aspektmi zákona (napr. vzťah zákona a viery, zákona a múdrosti; z diachrónneho pohľadu vzťah k poňatiam zákona v iných novozákonných spisoch, príp. v ďalších ranokresťanských spisoch atď.); c) podrobnejšie sa vysporiadať s mnohými názormi ohľadom zákona v Jakubovom liste, ako sú prezentované v tematických monografiách¹⁴, v odborných článkoch publikovaných k tejto téme¹⁵, príp. v samostatných komentárových exkurzoch¹⁶.

¹² „Der Begriff „Gesetz“ und die komplementären Begriffe Glaube und Werke sind primär im Kontext des Jak in ihrer Bedeutung zu erheben, erst sekundär ist nach traditions-geschichtlichen oder auch nur intertextuell nach literarischen Parallelen (etwa Jakobus – Paulus) zu fragen.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 176.

¹³ Tieto aspekty sú vyjadrené v názvoch jednotlivých častí článku (I. 1. Zákon a slovo, I. 2. Zákon a dokonalosť atď.) a súvisia so základnými atribútmi zákona v príslušných častiach Jakubovho listu.

¹⁴ Napr. FABRIS, *Legge della libertà*; LUDWIG, *Wort*; JACKSON-MCCABE, *Logos*.

¹⁵ Napr. BOTTINI, *La legge*; FABRIS, *Educare alla libertà*; FABRIS, *La legge perfetta*, [treba však povedať, že ide len o trochu upravený, v podstate však doslovne zhodný článok s predchádzajúcim]; FABRIS, *La sapienza*; FELDER, *Partiality*; FRANKEMÖLLE, *Gesetz*; MARUCCI, *Das Gesetz*; POPKES, *The Law*; SEITZ, *James*; SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*; VIVIANO, *La Loi*.

¹⁶ Napr. MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 240-250; DIBELIUS, *Der Brief*, 148-152; HARTIN, *James*, 111-116; DAVIDS, *The Epistle*, 47-51; FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 1*, 344-355; JOHNSON, *The Letter*, 30-32; POPKES, *Der Brief*, 138-143. K ďalším štúdiám, resp. autorom pozri napr. MARUCCI, *Das Gesetz*, 317-319; FABRIS, *Legge della libertà*, 13-32; VIVIANO, *La Loi*, 215-220.

I. Jak 1,25

Slová o „dokonalom zákone slobody“ v Jak 1,25, ktoré predstavujú pre čitateľa listu „závažný interpretačný problém“¹⁷, sú súčasťou perikopy Jak 1,19-27¹⁸. V nej sa autor venuje vzťahu medzi počúvaním a hovorením, apeluje na adresátov, aby neboli len pasívnymi recipientmi, poslucháčmi slova, ale jeho aktívnymi vykonávateľmi.

Verše 1,22-25, ktoré vykazujú „niekoľko lexikálnych zvláštností“¹⁹, sa jednoznačne venujú kontrastu²⁰, uvedenému hneď v prvej vete²¹ medzi tým, „kto slovo koná“ (ποιηταὶ λόγου), a tým, „kto ho len počúva“ (μόνον ἀκροαται). Ten, kto je „poslucháč“ a „nie je vykonávateľ“ slova, je prirovnaný k mužovi, ktorý si v zrkadle pozerá²² „svoju prirodzenú tvár“ (τὸ πρόσωπον τῆς

¹⁷ „a major interpretative problem“ – DAVIDS, *The Epistle*, 99. Problematickým z hľadiska výkladu je predovšetkým atribút „slobody“; k tomu pozri nižšie I.3.

¹⁸ Vymedzenie perikopy 1,19-27 zastáva napr. BOTTINI, *La legge*, 560; RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 14; SOUČEK, *Dělná víra*, 32; HOPPE, *List Jakubův*, 38; MARTIN, *James*, 43 (ale až od 19b); FABRIS, *Legge della libertà*, 55; NOVÁK, *List*, 26. HARTIN, *James*, 106; MARCONI, *Sia ognuno*, 69-83; LAWS, *A commentary*, 79. / Len Jak 1,22-25: MRÁZEK, *Bláznovství víry*, 36. / 1,12-27: HARTIN, *James*, 88; 1,13-27: AMPHOUX, *Une relecture*, na s. 556-559 argumentuje podrobne. / „Kontext, der mit 1,17 beginnt und durch das Stichwort λόγος zusammengahalten und geprägt ist (...). Daß die Perikope 1,17-24 zusammengehört, bedarf keines langen Beweises: Es geht in ihr um die Verwirklichung des (im Taufunterricht?) eingepflanzten Wortes der Wahrheit, also um die Umsetzung des Indikativs in den Imperativ, der zur Tat führen will. (...) V 25 ist also der Abschlußvers in der Gesamtperikope 1,17-25.“ – MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 241, takto v exkurze; v komentári pracuje s kontextom 1,19-27 (porov. IBD., 98). / K rôznym členeniam pozri podrobne TAYLOR, *Recent Scholarship*.

¹⁹ BOTTINI, *La legge*, 565. Sú tu prítomné slová, ktoré sa nachádzajú v rámci Nového zákona len v Jakubovom liste (ἐπιλησμονή, ποιήσις, ἔοικα), resp. sa v ňom nachádzajú vo väčšine prípadov: ποιητής (Jak 1,22.23.25; 4,11; Sk 17,28; Rim 2,13), ἀκροατής (Jak 1,22.23.25; Rim 2,13), παραλογίζομαι (Jak 1,22; Kol 2,4). Porov. IBD., 565-566.

²⁰ „das leitende Thema, das von Oppositionsbegriffen/Antonymen geprägt ist, und zwar nicht nur durch Einzelworte, sondern durch Syntagmen/festen Wendungen (...) Das kontrastive syntagmatische, semantische Feld ist eindeutig: es geht um den Gegensatz von Hören und Tun, von Rede und Tat.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 204.

²¹ Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτοῦς. Ďalej už len v sg.

²² „The point is not how long or when but the kind of action the author chooses to depict: it is depicted as uncompleted or „imperfective“. The looking is depicted as

γενέσεως αὐτοῦ) – prezrie si seba, odíde a hneď zabudne, aký je. V kontraste voči nemu je vykonávateľ slova (ποιητῆς λόγου) ten, kto sa zahľadí, „nakloní“ (παρακύψας) do dokonalého zákona slobody a vytrvá, nie je teda zábudlivým poslucháčom (ἀκροατῆς ἐπιλησμονῆς), ale vykonávateľom skutku (ποιητῆς ἔργου), ten bude blažený²³ vo svojom konaní.

Na základe tohto kontrastného porovnania môžeme povedať, že „zákon“ podľa tohto miesta plní funkciu „zrkadla“ (ἔσοπτρον)²⁴. Je to istá objektívna veličina, s ktorou sa človek môže konfrontovať. Je to objektívna norma²⁵ kresťanského správania²⁶. V kontexte veršov 22-25, kde sa dôraz kladie na to byť ποιητῆς, teda ten, kto koná, je legitímne to „zahľadenie sa“, resp. „naklonenie sa“ identifikovať s ποιήσις. Ten, kto slovo koná, kto v jeho uskutočňovaní vytrvá (παραμείνας), sa stáva „vykonávateľom skutku“ (ποιητῆς ἔργου). Vytrvalosť tak súvisí s „konaním“ (ποιήσις), t. z. s „plnením zákona“ (porov. 2,8: νόμον τελεῖτε βασιλικόν). Ten, kto je vykonávateľom zákona (ποιητῆς νόμου, Jak 4,11)²⁷, je vykonávateľom slova (ποιητῆς λόγου)²⁸, ktoré je v Jak 1,21 charakterizované ako ἔμφυτος λόγος („zasadené/zaštepené slovo“). Je preto legitímne „zákon“ v tejto perikope identifikovať s týmto ἔμφυτος λόγος.

---

uncompleted, perhaps because it does not accomplish the divine intent of doing.“ – MCKNIGHT, *Letter*, 150.

²³ „The *blessing* may be a promise for the future: the man is, i.e. will be, blessed for what he does; or it may be inherent in the obeying of the law, to perform which carries its own experience of blessing with it. Very probably the author would consider both interpretations correct.“ – LAWS, *A commentary*, 87-88. Porov. HARTIN, *James*, 108.

²⁴ „Just as the mirror shows how to improve one’s appearance, so reflection on the law can lead to moral improvement.“ – HARTIN, *James*, 108. Porov. BOTTINI, *La legge*, 566.

²⁵ „In this context „law“ is for James a norm of conduct.“ – MARTIN, *James*, 51.

²⁶ „To him the law is the divinely given moral standard which defines a man’s duty to his fellow man, his “neighbor”. It is a necessary objective rule of human conduct. Man’s role under this law is to be a doer, not a judge; judgment is God’s prerogative. The perfect law is a law of liberty. It is like a mirror, reflecting man’s true character as a moral being, providing that when he has “looked into” it he does not forget the teaching which he has heard but continues to do what that law enjoins.“ – SEITZ, *James*, 485-486.

²⁷ Stojí tiež za zmienku, že niektoré (mladšie) rukopisy vo vv. 22 a 23 majú textovokritické varianty ποιητῆι νόμου a ἀκροατῆς νόμου. Porov. *Nestle-Aland*, 589.

²⁸ „For James it was a natural step to make the transition from “doer of the law” to “doer of of the word”.“ – HARTIN, *James*, 107.

Formula „dokonalý zákon slobody“ je úzko spojená s témou veršov 1,19-27, s počúvaním a konaním slova, s prijatím „zasadeného slova“ a jeho praktickú realizáciu. Prostredníctvom výrazu „zasadené slovo“ (ἔμφυτος λόγος) je „dokonalý zákon slobody“ prepojený tiež so „slovom pravdy“ (λόγος ἀληθείας [1,18])²⁹. „Slovo“ je ústredným termínom, na ktorom spočíva celé pojednanie veršov 22-25³⁰.

1.1 Zákon a slovo

Kto sa zahľadí do dokonalého zákona slobody a vytrvá, nie je len „poslucháč slova“ (ἀκροατὴς λόγου), „zábudlivý poslucháč“ (ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς), ktorý klame sám seba (παραλογιζόμενοι ἑαυτούς)³¹, ale „vykonávateľ diela/skutku“ (ποιητὴς ἔργου), „vykonávateľ slova“ (ποιητὴς λόγου)³². Ten, kto slovo vykonáva, a nielen počúva, bude vo svojom konaní blažený/blahoslavený (μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ) podobne ako muž (μακάριος ἀνὴρ)³³, ktorý znesie skúšky/pokúšenia, a tak sa osvedčí, „prijme veniec života, ktorý prisľúbil tým, ktorí ho milujú“ (Jak 1,12).

Na základe kontextu tu zákon môžeme identifikovať so slovom³⁴. Toto slovo³⁵ je bližšie určené ako A) „slovo pravdy“ (λόγος ἀληθείας),

²⁹ Porov. FABRIS, *Legge della libertà*, 58, kde hovorí o vzťahu medzi týmito výrazmi ako o „progressione“. Podrobnejšie k vzájomným súvislostiam a paralelám v 1,19-27 porov. MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 106; MARTIN, *James*, 50-51; pozri tiež FABRIS, *Legge della libertà*, 56-59.

³⁰ SISTI, *La parola*, 79.

³¹ „L’atteggiamento di ascolto, considerato cosa buona al v. 19, diventa un elemento negativo nel momento in cui si assolutizza.“ – MARCONI, *Sia ognuno*, 117.

³² „indica il compimento di ciò che la parola in quanto legge, cioè espressione del volere di Dio, comanda di osservare. (...) Coloro che si limitano al semplice ascolto (...) ingannano se stessi con falsi ragionamenti o speciose autogiustificazioni.“ – BOTTINI, *La legge*, 566.

³³ „As in 1:12, so here, „blessing“ pertains to God’s favor on person. (...) That the doers will be blessed „in their doing“ makes this „blessing“ concrete in the present world. Whatever that means „in the process of the doing“ or „as a product of the doing“, it pertains to life on earth: they will be blessed not *because of* the „doing“ but *in* the „doing“. Therefore God’s favor on those who do God’s works of mercy is as much something experienced in the here and now as in the kingdom.“ – MCKNIGHT, *Letter*, 161.

³⁴ Takto tiež TRSTENSKÝ, *Komentár*, 81-82; RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 15; MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 241, ktorý v pozn. 19 poznamenáva: „Linguistisch gesprochen: das „vollkommene Gesetz der Freiheit“ ist eine Substitution für „Wort der Wahrheit“.“

³⁵ Λόγος v Jakobovom liste sa nachádza päťkrát: 1,18.21.22.23; 3,2.

prostredníctvom ktorého „nás Otec svetiel rozhodnutím svojej vôle zrodil, aby sme boli prvotinou jeho stvorenia“ (Jak 1,18). Je to tiež B) „slovo zasadené“ (ἐμφυτος λόγος), ktoré má moc spasiť duše (Jak 1,21)³⁶.

A) „Slovo pravdy“ uvedené v súvislosti s Božím darom (byť prvotinami) stvorenia môže odkazovať na³⁷:

1. Stvorenie, resp. stvorenie človeka, Adama ako Božieho syna, pričom výraz „prvotiny“ by tu ako obraz pre človeka neoznačoval jeho časovú prioritu v stvorení, ale jeho nadradenosť nad stvorením³⁸. „Slovo pravdy“ je tu identické s Božím stvoriteľským slovom.

2. Stvorenie Izraela, ktorého Boh zrodil (Dt 32,18) ako svojho syna (Oz 11,1) a ktorý na základe Božieho rozhodnutia má zvláštne postavenie voči ostatným národom, voči ostatnému stvorenému ľudstvu (κτίσματα)³⁹. Tóra, Zákon, je pre neho Božím „slovom pravdy“ (λόγος ἀληθείας, porov. Ž 118,43 [LXX]).

3. Božie stvorenie kresťanského spoločenstva⁴⁰ na kresťanských konvertitov, ktorí boli na základe Božej iniciatívy znovuzrodení, príp. znovustvorenia a stali sa Božími deťmi, Božími „stvoreniami“ (κτίσματα)⁴¹.

³⁶ Niektorí autori sú proti stotožneniu „slova“ a „zákona“, napr. VIA, *The Right*, 266. Pozri nižšie, 8. Myslím, že celkový myšlienkový duktus tejto pasáže neposkytuje žiadny podnet pre ich nestotožnenie.

³⁷ Kombinujem tu dve delenia: HARTIN, *James*, 94 a LAWS, *A commentary*, 75-78. Uvedené dva komentáre v prípade tohto delenia sa vzájomne dopĺňajú v informáciách a charakteristikách jednotlivých možných interpretácií „slova pravdy“.

³⁸ „it would denote not priority, since man was in order of time the last to be created, but primacy: man stands in special honour as the head of creation and its representative before God.“ – LAWS, *A commentary*, 75. Tento názor naráža na pozíciu človeka ako obraz Boží (porov. Jak 1,23: τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ). Proti argumentuje napr. SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*, 57-58.

³⁹ „Again the image would express a primacy of honour rather than a priority in time“. – LAWS, *A commentary*, 75-76.

⁴⁰ Na súvislosť s krstom poukazujú napr. RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 14; MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 241-242. Avšak FABRIS, *La legge perfetta*, 63 k tomu uvádza: „Più incerta è l'allusione al battesimo dal momento che nei testi cristiani i riferimenti ai sacramenti sono molto discreti. Nel testo di Giacomo, come in altri testi, si parla della nascita che avviene grazie all'ascolto della Parola. Dunque Dio, il Padre, ci ha generati di sua iniziativa per mezzo della Parola che è una Parola di verità.“

⁴¹ Porov. LAWS, *A commentary*, 76. Sophie Laws, ktorá sa sama prikláňa k prvej možnosti, poukazuje na možné prepojenie všetkých troch významov: „A possible solution is that James indeed moves naturally from thinking of God as father and creator to thinking

„Slovo pravdy“ v Jak 1,18 je Božím slovom⁴², je prejavom Božej stvoriteľskej⁴³ vôle (βουληθεϊς). Toto slovo ako ἔμφυτος λόγος je zároveň slovo spásne, ktoré má moc spasiť duše (Jak 1,21). Zásadný súvis „slova pravdy“ so spásou je potvrdený na konci Jakubovho listu v 5,19-20: „Bratia moji, ak niekto medzi vami zabľúdi od pravdy a niekto ho privedie späť, nech vie, že ten, kto privedie späť hriešnika z jeho bludnej cesty, zachráni jeho dušu od smrti a zakryje množstvo hriechov“⁴⁴. „Pravda“ tu môže byť chápaná ako „cesta pravdy“ v kontraste voči „bludnej ceste“ (ἐκ πλάνης ὁδοῦ). Kto z tej cesty zabľúdi (ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῆ ἀπὸ τῆς ἀληθείας), môže byť vrátený naspäť na správnu cestu (ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ) a takto spasený (σώσει ψυχὴν αὐτοῦ). Cesta pravdy je tak cestou spásy, cestou, ktorá vedie k spásu. Naproti tomu „bludná cesta“ k spásu nevedie, je totiž cestou lži (porov. 3,14: μὴ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας)⁴⁵.

„Zákon“, ktorý môže byť so slovom identifikovaný, je tiež Božím slovom, „pretože ten, ktorý *povedal*: „Nescudzolož!“, tiež *povedal*: „Nezabi!“ (Jak 2,11: ὁ γὰρ εἰπὼν μὴ μοιχεύσης, εἶπεν καὶ μὴ φονεύσης). Zákon, ako je chápaný v Jakubovom liste, je tak súčasťou, podmnožinou Božieho slova, spoluurčuje jeho obsah.

---

of him as father and creator of man, but the language of sonship and birth is now so entrenched as the language of Christian conversion that this is inevitably brought to mind, and the creative word thus associated with that other creative word, the gospel. Thus the language of the second idea interpenetrates the expression of the first, and both are indeed in mind.“ – LAWS, *A commentary*, 78.

⁴² Aj keď vecne by to snád' bolo správne, ale v kontexte Jakubovho listu nie je, myslím, vhodné hovoriť o „slove pravdy“ ako o „evanjeliu“, pretože toto slovo Jakub vôbec nepoužíva.

⁴³ Jej výsledkom sú totiž „stvorenia“ (κτίσματα). „The background here, however, is the spoken word which God uttered at creation (Gen 1:3; Ps 33:6; 107:20; 147:15; Isa 55:11; Wisd Sol 18:15; Sir 43:26) and which expressed and executed his divine will. Whether that voice of God was heard in a creative or redemptive sense (where creation would be the new creation) is yet to be decided.“ – MARTIN, *James*, 40.

⁴⁴ ¹⁹ Ἀδελφοί μου, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῆ ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, ²⁰ γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν.

⁴⁵ Slovo ἀλήθεια sa v Jakubovom liste nachádza len trikrát: 1,18; 3,14; 5,19. „Nella Lettera di Giacomo la “verità” coincide con la Parola da ascoltare e attuare in uno stile di vita coerente (cfr. Gc 3,14; 5,19).“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 63.

Boh sa tiež vyslovuje skrze Písmo; „Písmo“ totiž v Jakubovom liste „hovori“ (Jak 2,23: ἡ γραφή ἢ λέγουσα; 4,5: ἡ γραφή λέγει; porov. 4,6)⁴⁶.

Božie slovo, slovo, ktoré vyslovil Boh, v Jakubovom liste zahrnuje „slovo pravdy“, „zasadené slovo“, „zákon“, „Písmo“⁴⁷. Je výrazom Božej stvoriteľskej a spásnej vôle, je slovom stvoriteľským a zároveň spásnym. Žiť v súlade s Božím slovom, so „slovom pravdy“ znamená kráčať podľa požiadaviek tohto slova v pravde, po ceste pravdy k spásu (porov. 3,14; 5,19-20), k dosiahnutiu venca života (porov. Jak 1,12), do Božieho kráľovstva (porov. Jak 2,5).

B) V súvislosti so spojením ἔμφυτος λόγος zostáva diskutovanou otázkou, odkiaľ pochádza, odkiaľ a v akom význame ho autor Jakubovho listu prevzal.

M. A. Jackson-McCabe⁴⁸ a M. Ludwigová⁴⁹, ktorí sa vo svojich monografiách zvlášť podrobne venovali vzťahu zákona a slova v Jakubovom liste z rôznych pozícií, členia svoje prehľady názorov ohľadom „slova“ podľa toho, či bol pôvodne spisom 1. židovským alebo 2. kresťanským. V prvom prípade⁵⁰ je potom „slovo“ (λόγος) identifikované s Mojžišovým zákonom, Tórou⁵¹. V druhom prípade je variabilita názorov podstatne väčšia, a to buď a) podľa povrchného prijatia, resp. odmietnutia stoického vplyvu (delenie Jackson-McCabe-a) alebo b) podľa (ne)stotožnenia „slova“ zo „zákonom“ (delenie Ludwigovej).

Jackson-McCabe tak rozlišuje autorov (napr. Windisch, Laws, Felder, Frankemölle a i.), ktorí síce prevzali stoickú frázu (ἔμφυτος λόγος), ale dali jej

⁴⁶ Pozri nižšie.

⁴⁷ Preto je pravdivý názor formulovaný v JOHNSON, *The Letter*, 205 a 214, na ktorého nadväzuje HARTIN, *James*, 107: „too sharp a distinction should not be made between the word of the gospel, the message of Jesus, and the biblical Torah. In effect they are different stages of the same reality. They are all bearers of God's word and expressions of God's will.“

⁴⁸ JACKSON-MCCABE, *Logos*, 7-24; na 23-24 venuje samostatný oddiel práci M. Ludwigovej.

⁴⁹ LUDWIG, *Wort*, 20-27.

⁵⁰ Patria sem napr. Massebieau, Spitta, Meyer (pozri vyššie pozn. 7).

⁵¹ „Die Kommentatoren, die im christlichen Jak ein jüdisches Dokument verarbeitet sehen, deuten demnach den Ausdruck λόγος in Jak 1 von νόμος her.“ – LUDWIG, *Wort*, 21.

úplne nový význam⁵², a autorov (napr. Beyschlag, Mayor, Hauck, Reicke, Mußner, Martin, Fabris a i.), ktorí spojenie *ἔμφυτος λόγος* vysvetľujú na základe používania obrazu siatia, resp. sadenia (porov. napr. 1Kor 3,6-8; Mk 4,3-20 par.; 1Pt 1,22-2,2) v kontexte ranej kresťanskej misionárskej činnosti⁵³.

Podľa Ludwigovej autori ako Weiß, Laws nepovažujú „slovo“ a „zákon“ v Jakubovom liste za identické veličiny. Iní autori naproti tomu považujú „slovo“ za identické so „zákonom“, rozdiel medzi nimi je v tom, čo chápu pod „zákonom“:

a) slovo ako starozákonný-židovský zákon (Kühl, Boismard, Seitz, Walker, Bartlett, Burchard, Lautenschlager)⁵⁴;

b) slovo ako starozákonný-židovský a kresťanský zákon (Ropes, Schlatter, Vouga);

c) slovo ako kresťanské posolstvo (Mayor, Dibelius, Mußner, Schrage, Fabris, Davids, Luck, Ruckstuhl, Frankemölle, Schnider, Karrer)⁵⁵.

Samotné spojenie *ἔμφυτος λόγος* môže byť prekladané⁵⁶ ako a) „zasadené/zaštepené/zasiate“ slovo alebo b) „vrodené/prirodzené“⁵⁷ slovo. Konkrétny preklad pritom súvisí s tým, čo bolo uvedené vyššie. Preklad a)

⁵² „a superficial Stoic influence“ – Porov. JACKSON-MCCABE, *Logos*, 17-19.

⁵³ „a rejection of Stoic influence“ – Porov. JACKSON-MCCABE, *Logos*, 20-23.

⁵⁴ M. Ludwig-ová, ktorú do tejto skupiny môžeme zaradiť, vidí korene stotožnenia zákona slova v nomistickej teológii slova, ktorá má pôvod v deuteronomistickej škole. „Bestimmte Formulierungen aus Jak 1,12-25 sind nach den vorausgehenden Darlegungen zufriedenstellend aus jüdisch-nomistischer Tradition zu erklären. Danach scheint es mir erwiesen, daß der Jak in 1,18.21-23 mit *λόγος* nicht das Evangelium, die Christliche Lehre o.ä. bezeichnet, sondern das jüdische Gesetz. Nicht nur die logische Struktur von 1,22-25, sondern auch die aufgezeigten Beziehungen zu israelitisch-frühjüdischer Literatur machen das deutlich.“ – LUDWIG, *Wort*, 169. K jej názoru JACKSON-MCCABE, *Logos*, 24 kriticky poznamenáva: „Ludwig rejects the possibility of Greek philosophical influence on James’s concept of *logos*, but the rejection is tacit – a function, apparently, of her thesis that James relies on a *Jewish* tradition of equating law and *logos*.“

⁵⁵ Tiež napr. HARTIN, *James*, 107: „the word of the gospel that was implanted in the hearers at their rebirth as God’s creatures.“

⁵⁶ K nasledujúcemu porov. BOTTINI, *La legge*, 564-565; MCKNIGHT, *Letter*, 143.

⁵⁷ „The word can also mean „innate,“ which might suggest that James has in mind the Judaic notion of God’s image struck in the heart of every human, to which each person is summoned to respond (3:9), or to a more Stoic

notion of inborn reason.“ – MCKNIGHT, *Letter*, 143. Tamtiež proti takémuto prekladu.

zapadá do prostredia (a výkladu) pôvodne kresťanského (v súvislosti s λόγος ἀληθείας v 1,18); preklad b) do prostredia pôvodne židovského, kde prirodzený, „vrodenný“ zákon je identifikovaný s Mojžišovým zákonom⁵⁸.

Uvedená stoická myšlienka o (božskom) logose ako prirodzenom zákone vpísanom v ľudskej prirodzenosti⁵⁹ bola v helénskom (a i v židovskom) svete taká rozšírená a populárna⁶⁰, že príslušná terminológia mohla byť aplikovaná bez toho, aby so sebou (nutne) niesla i stoické predstavy. Nie je preto nutné vidieť za spojením ἔμφυτος λόγος stoické názory. Musíme tiež na tomto mieste poukázať na skutočnosť, že Jackson-McCabe ani v jednom z pojednávaných gréckych filozofických textov nenachádza explicitne samotný výraz ἔμφυτος λόγος⁶¹. Existenciu takéhoto gréckeho spojenia len predpokladá v gréckej predlohe Ciceronovho spisu *De legibus*, kde sa nachádza latinské spojenie *ratio insita*⁶². Táto skutočnosť je podľa mňa veľmi závažnou slabinou každého názoru, ktorý argumentuje stoickým vplyvom na formuláciu ἔμφυτος λόγος, zvlášť ak pripustíme, že obraz zasievania, resp. sadenia slova nebol neobvyklý v ranom kresťanskom ohlasovaní⁶³.

Pretože považujeme Jakubov list za spis, ktorý vznikol pôvodne v kresťanskom prostredí a pretože nie je nutné vidieť za spojením ἔμφυτος λόγος stoickú predstavu o prirodzenom zákone, ktorý je človeku „vrodenný“,

⁵⁸ Pozri pozn. 140. Snáď osamotený vo svojej interpretácii zostáva HORT, *The Epistle*, 37-38, ktorý ἔμφυτος λόγος interpretuje ako prirodzený zákon zapísaný v srdci človeka (bez identifikácie s Tórou). „what St James is referring to here is not the original reception of the Gospel as a word from without, but the renewed reception of the word within whatever its message may be: it is the original capacity involved in the Creation in God's image which makes it possible for man to apprehend a revelation at all.“ – IBD., 38.

⁵⁹ Porov. JACKSON-MCCABE, *Logos*, 29-86.

⁶⁰ To nakoniec dosvedčuje i JACKSON-MCCABE všetkými dokladmi, ktoré uvádza.

⁶¹ To už však predtým formuloval napr. FABRIS, *Legge della libertà*, 43-44: „nel mondo greco si incontra un'analogia di linguaggio, ma non un'espressione parallela a quella di *Iac.* 1,21 λόγος ἔμφυτος.“

⁶² Porov. JACKSON-MCCABE, *Logos*, 81-86.

⁶³ „The image of implanted (ἔμφυτον) word recalls also the baptismal response made when the message was heard and acted on (e.g. Rom 10:9-10) with language that belongs to the initiatory act (Rom 6:5: σύμφυτοι ... τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ) and missionary baptismal instruction (1Cor 3:6).“ – MARTIN, *James*, 49. Všeobecnejšie to formuluje FABRIS, *Legge della libertà*, 81: „È precisamente questo carattere biblico e giudaico del contesto delle formule di Giacomo che esclude l'ambiente greco e stoico come matrice delle nozioni di Giacomo.“

prekladáme ἔμφυτος λόγος ako „zasadené/zaštepené slovo“⁶⁴. Tu môže skutočne vyvstať otázka, či nejde o protiklad, rozpor. Ako môže, resp. má byť prijaté niečo, čo už je v človeku prítomné? Rozpor je len zdanlivý⁶⁵. Boh „nás slovom pravdy zrodil, aby sme boli prvotinou jeho stvoreni“ (ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων). Na začiatku cesty viery „zasadil“ do nás „slovo pravdy“, ktoré tak je ἔμφυτος λόγος. Prijat' toto slovo (δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, Jak, 1,21) znamená robiť to, čo od nás požaduje, stať sa „vykonávateľom slova“ (γίνεσθε ποιηταὶ λόγου, Jak 1,22). „Človek, ktorý robí to, čo mu Slovo hovorí, stáva sa nástrojom Slova, ktoré má vo svojom vnútri“⁶⁶. Prijat' toto slovo znamená vytrvalo⁶⁷ ho uskutočňovať konkrétnym spôsobom, konkrétnymi skutkami v celom svojom živote⁶⁸, osvedčiť sa ako „prvotina“⁶⁹. „Konanie slova“ je odpoveďou na to, čo Boh zamýšľal s človekom, keď do neho „slovo“ „zasadil“⁷⁰. Prostredníctvom konkrétneho správania v zhode s týmto „slovom“, ktoré ako „zákon“ má

64 „*Implanted word*“ is the most likely meaning and implies that God has done a work in the believers. But this gives us only a general idea. More particularly, does James use this expression for (1) the „new birth“, (2) the „new covenant“ of Jeremiah 31, (3) the „Holy Spirit“ as received gift or (4) the „Word of God“ when appropriated or incorporated or acted upon in faith? (...) We cannot be sure that James is thinking of any of these four options in particular. **What we have in glimpse here into some of the earliest messianic thinking about Torah, Word of God, gospel, and Spirit.**“ – MCKNIGHT, *Letter*, 143-144. (Tučne J.P.)

65 „Il problema perde di consistenza quando, oltre ad essere inserito in uno scritto tutto indirizzato all'azione, traduciamo il δέξασθε con l'„accogliere“ attivo che si pone sul piano dell'amore e della sua realizzazione.“ – MARCONI, *Sia ognuno*, 112.

66 SÁNCHEZ BOSCH, Llei, 64. „lo stesso uomo, oggetto della generatività divina attraverso la parola di verità (v. 18), ora è il soggetto chiamato a compiere la giustizia di Dio attraverso l'accoglimento prima e l'attuazione poi della parola piantata.“ – MARCONI, *Sia ognuno*, 101.

67 Porov. παραμείνας v 1,25; zvlášť však 1,2-4 o vytrvalosti a osvedčení sa vo viere.

68 Porov. napr. 1,26-27; 2,1-13.14-26. „il concretizzatore della parola (ποιητής λόγου) attraverso l'osservanza della legge diventa facitore di opere (ποιητής έργου): dalla rivelazione ricevuta (λόγος) il cristiano prende le direttrici (νόμος) per concretizzarla nella vita (έργον).“ – MARCONI, *Sia ognuno*, 125.

69 Porov. tiež HARTIN, *James*, 98.

70 „For James salvation depends above all on God's gift, to which the human being responds by acting in a moral way.“ – HARTIN, *James*, 98.

zaväzujúci charakter⁷¹, sa človek stáva „tým, čím ho slovo už urobilo: opäť je indikatív základom pre imperatív“⁷².

1.2 Zákon a dokonalosť

Atribút „zákona“ „dokonalý“ spája poňatie zákona s témou dokonalosti, ktorá patrí medzi dôležité témy listu⁷³. Dokonalosť je považovaná za „kľúčové slovo“⁷⁴, za „nosnú myšlienku“⁷⁵, za „vyššiu vodiacu myšlienku“⁷⁶, za „rozsiahlu hlavnú tému“⁷⁷ listu⁷⁸.

Adjektívum τέλειος sa nachádza dvakrát v Jak 1,4 a potom jednom raze v 1,17.25 a 3,2. V Jakobovom liste tiež nachádzame dve slovesá, ktoré súvisia

---

⁷¹ „Essa deve essere attuata perché è *nómos*, Parola normativa.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 66. „Daß er in V 25 den Term νόμος für den zuvor viermal gebrauchten Term λόγος substituiert, hat seinen Grund darin, daß er damit den *verpflichtenden* Charakter des „Taufwortes“ unterstreichen will, der Jak am Herzen liegt.“ – MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 241-242. Zákon je „il lato imperativo della parola“. – Takto (s odvolaním sa na Goppelta) MARCONI, *Sia ognuno*, 122.

⁷² VIA, *The Right*, 265. „the idea behind his imperative could be that the call to accept the word of the gospel is a call to man to be what he properly is, what he was created to be.“ – LAWS, *A commentary*, 83. Podobne SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*, 61. JOHNSON, *The Letter*, 205: „God’s giving birth by a word was not only intentional, but it has a specific intention: that the humans thus given life might represent all creatures before God. In short, the gift (*datum*) bears within it also a mandate (*mandatum*).“ (Tučne J.P.) „The paradox of God’s gift (*Gabe*) laying on its recipients the task (*Aufgabe*) of obedience and practical ethics is found at the heart of this pericope.“ – MARTIN, *James*, 46.

⁷³ K téme dokonalosti v Jakobovom liste pozri napr. ZMIJEWSKI, *Christliche Vollkommenheit*; HARTIN, *Call*; FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 495-499; GARLAND, *Severe Trials*, 387-391; HOPPE, *List Jakobův*, 20-22.

⁷⁴ „Versteht man den Begriff »vollkommen« in der angedeuteten Weise umfassend in seinem theozentrischen, anthropologisch-existentiellen und anthropologisch wie ekklesiologisch handlungsorientierten Sinn, dann ist der Begriff ein »Schlüsselwort«, wenn nicht sogar *das* »Schlüsselwort« überhaupt« für den Jakobusbrief.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 498.

⁷⁵ HOPPE, *List Jakobův*, 20.

⁷⁶ PORSCH, *Mnoho hlasů*, 210.

⁷⁷ RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 6: „Das umfassende Hauptthema und eine entscheidende Strukturlinie unserer Schrift ist die Vollkommenheit.“

⁷⁸ „Vielmehr wird der Brief (...) offensichtlich von einem *einheitlichen Thema* geprägt: dem Thema »Christliche Vollkommenheit«. Zwar begegnet diese Thema auch anderswo in den Schriften des Neuen Testaments; aber im Jakobusbrief wird die Theologie der »Vollkommenheit« nicht nur umfassender, sondern auch durchaus *eigenständig* vorgetragen.“ – ZMIJEWSKI, *Christliche Vollkommenheit*, 320-321.

s uvedeným adjektívom: τελέω v 2,8 a τελειόω v 2,22. K nim môžeme priradiť aj sloveso ἀποτελέω („dokončiť“) v 1,15. V Jak 5,11 je prítomné jediné substantívum v liste s koreňom τελ-: τέλος („koniec, cieľ“).

O „dokonalom skutku“, príj. „dokonalom diele“ (ἔργον τέλειον) sa v Jak 1,4 hovorí v súvislosti s vytrvalosťou⁷⁹ v skúškach/pokušeniach⁸⁰, v ktorej sa osvedčuje viera (τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, Jak 1,3). Cieľom je pritom dokonalosť a neporušenosť (ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι)⁸¹, ktorej nič nechýba (ἐν μηδενὶ λειπόμηναι), úplnosť. Podstatným aspektom dokonalosti v tejto súvislosti je múdrosť, ktorá nie je výsledkom ľudského snaženia, ale je darom od Boha (porov. Jak 3,13-17 a 1,17), o ktorý treba žiadať (porov. Jak 1,5)⁸². Autor listu nehovorí o nejakom konkrétnom dokonalom diele. „Dokonalé dielo“ ako dôsledok vytrvalosti charakterizuje úplných a neporušených ľudí, ktorým nič nechýba. Oni sami sú tým „dokonalým dielom“, pričom sú zároveň vyzývaní k dokonalosti, aby boli τέλειοι⁸³. „Dokonalosť je nádejou tých, ktorí sú vytrvalí. Dar múdrosti je nevyhnutným kontextom pre získanie dokonalosti“⁸⁴. „Dokonalým dielom je osoba plne realizovaná, otvorená konečnej perspektíve“⁸⁵.

Dokonalý je potom „každý dar zhora, ktorý zostupuje od Otca svetiel“ (πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, Jak 1,17), od „Boha, ktorý dáva všetkým bez rozlíšenia“ (Jak 1,5), ktorý nakoniec dáva „veniec života tým, ktorí ho milujú“ (Jak 1,12).

⁷⁹ ὑπομονή; porov. v 1,25 παραμείνας. „Perfection, then, is not easily secured, and the addressees must expect to share the afflictions of Israel's loyal pietists, such as the prophets, Job, and Elijah (5:10-11, 17). (...) That perfection is then called the blessedness of being justified by God, as Abraham was (Gen 15:6), and believers like the patriarchs share the privilege of friendship with God (2:23; cf. 4:4).” – MARTIN, *James*, lxxxii.

⁸⁰ „Il termine *peirasmós* si può tradurre „prova“ e „tentazione“, perché una prova non superata diventa tentazione.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 68.

⁸¹ „Perfect‘ and ‚complete‘ are not synonyms. They connote respectively the end goal (*telos*) of perfection, i.e., „finished“, and completion as wholeness in every part (*holoklēros*).“ – STAGG, *Exegetical Themes*, 393.

⁸² Porov. HARTIN, *Call*, 480.

⁸³ „James's view is not issued in a categorical statement: „Steadfast endurance makes you perfect.“ Instead, he issues a call: „Let endurance have its full effect.“ – HARTIN, *Call*, 480.

⁸⁴ HARTIN, *Call*, 480-481.

⁸⁵ FABRIS, *La legge perfetta*, 68.

Dokonalý je tiež muž, ktorý „nepadá v slove“, je „schopný udržať celé telo na uzde“ (Jak 3,2)⁸⁶, muž, ktorý vie používať jazyk múdro, ktorý „má schopnosť vytvárať s inými spravodlivé a pozitívne vzťahy“⁸⁷.

Naplnovať zákon (νόμον τελεῖτε) podľa Písma, zvlášť podľa prikázania lásky k blížnemu, znamená „robiť dobre“ (καλῶς ποιεῖτε, Jak 2,8).

Viera je dovŕšená, privedená k dokonalosti zo skutkov (ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, Jak 2,22)⁸⁸.

Dovŕšený, dokonaný hriech rodí smrť (Jak 1,15)⁸⁹. Tento proces R. Fabris považuje za paradoxný, pretože „normálne by sa mal z počatia narodiť nový život. Tu naopak žiadostivosť počína hriech a ten rodí smrť“⁹⁰.

V Jak 5,11 („Hľa, blahoslavíme tých, ktorí vytrvali. Počuli ste o Jóbovej vytrvalosti a videli ste Pánov koniec, pretože Pán je veľmi súcitný a milosrdný.“⁹¹) je vhodné chápať spojenie τέλος κυρίου, „Pánov koniec“ v zmysle „ako to s ním Pán ukončil“ – a to predovšetkým v súvislosti s Jóbovou „vytrvalosťou“ (ὑπομονή) v nadväznosti na Jak 1,2-4 a s ohľadom na Jób 42⁹² a na prepojenie milosrdenstva a súdu v Jak 2,13⁹³.

⁸⁶ εἶ τις ἐν λόγῳ οὐ παταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα

⁸⁷ FABRIS, La legge perfetta, 80. V Jak 3,1-3 sa autor stavia „zrejme proti tomu, aby si učiteľé' dělali nároky na dokonalosť, čož vede jen k rivalitě a svárům (3,1nn; 3,13; 4,1nn).“ – HOPPE, *List Jakubův*, 22.

⁸⁸ „The verb *telein* means to fulfill in the sense of ‚to bring to an end, to bring to completion.‘“ – HARTIN, *James*, 113.

⁸⁹ ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον

⁹⁰ FABRIS, La legge perfetta, 69.

⁹¹ ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας· τὴν ὑπομονὴν Ἰῶβ ἠκούσατε καὶ τὸ τέλος κυρίου εἶδετε, ὅτι πολὺσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων.

⁹² V Jakubovej interpretácii Boh kauzu s Jóbom ukončil (τὸ τέλος κυρίου) tým, že ho odmenil a požehnal (porov. Jób 42) za jeho vytrvalosť (ὑπομονή), čo dáva istotu tým, ktorí vytrvajú a osvedčia sa vo viere (porov. Jak 1,2-4), že i oni budú nakoniec odmenení. Rozhodujúcim činiteľom (ὅτι) pritom je Božie milosrdenstvo (πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων, porov. tiež Jak 2,13).

⁹³ „Ob das Substantiv *telos*: Vollendung/Ziel, oft mit »Ende« übersetzt, in 5,11 (...) in diesen Kontext gehört, ist in der Literatur zwar umstritten (...), vom dortigen Kontext und von der gesamten Wortverwendung im Jakobusbrief her jedoch angemessen.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 496.

Na dokonalosť môžeme nazerať v zásade z dvoch aspektov – antropologického a teologického, ktoré sa navzájom nevyklučujú⁹⁴:

Na jednej strane ide o dokonalosť kresťana, o dokonalého kresťana. Dokonalosť je v liste spojená s ďalšími dôležitými teologickými termínmi: skutok/skutky (1,4; 2,22), viera (2,22; 1,3-4), zákon (1,25; 2,8). Autorovi listu pritom ide o to, aby od seba neboli oddelené dve veličiny – počúvanie a konanie, viera a skutky, vyznanie a etika⁹⁵. Ide o dokonalosť v zmysle integrity, celistvosti, nerozdelenosti človeka. „Cieľom je teda celý, nerozdelený človek, ktorého bytie a konanie nie je rozpoltené, u ktorého sa nerozchádzajú slová a činy, viera a skutky“⁹⁶. Dokonalosť tu nepredstavuje nejakú formu etického perfekcionizmu⁹⁷; ide o nerozdelenú, plnú odovzdanosť Bohu vo viere⁹⁸, ktorá sa osvedčuje v skúškach (porov. 1,2-4)⁹⁹, v osobnej zbožnosti (porov. napr. 1,5-8.26-27) a vo vzťahoch k ostatným členom spoločenstva (porov. 2,1-13; 3,1-3; 5,1-6)¹⁰⁰. Dokonalosť môžeme v tejto súvislosti chápať ako kresťanskú zrelosť, „duchovnú zrelosť vytrvalej viery“¹⁰¹.

Na druhej strane však dokonalosť môže byť zároveň vnímaná ako „Boží dar“ (1,17), o ktorý má človek prosiť (porov. 1,5). Za „dokonalý dar“ od

⁹⁴ „Die Korrelation von Anthropologie und Theologie (...) wird prismatisch im Begriff »vollkommen« gebündelt. Gott schenkt den Glaubenden die Ermöglichung zur Vollkommenheit, die Glaubenden haben in und trotz aller ambivalenten Erfahrungen (vgl. 1,2-10 und die Amplifikationen im Brief) das Geschenk Gottes nicht nur anzunehmen – analog dem von Gott »eingepflanzten Wort« in 1,21 –, sondern es auch im Tun zu verwirklichen. Sie können dies, weil Gott die Ermöglichung dazu gibt.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 497.

⁹⁵ FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 496.

⁹⁶ PORSCH, *Mnoho hlasů*, 210

⁹⁷ „Der „Perfektionismus“ des Jak ist ein eschatologischer! (...) „Vollkommenheit“ ist für ihn kein stoisches Ideal! Es geht ihm in 1,2-4 nicht um die sittliche Bewährung, sondern um die Glaubensbewährung.“ – MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 67. Porov. KLEINKNECHT – GUTBROD, νόμος, 75, pozn. 39.

⁹⁸ „The person who performs „the perfect work“ shows a total dedication to carrying out God’s will.“ – HARTIN, Call, 484.

⁹⁹ Porov. HOPPE, *List Jakubův*, 21.

¹⁰⁰ „Ziel des Jakobus ist ein vollkommenes Christsein im individuellen und im zwischenmenschlich-ekklesiologischen Bereich. (...) Die Aufhebung der verschiedenen Dimensionen des Gespaltenseins ist das durchgehende Aktionsziel des Jakobus, positiv formuliert: Ihm geht es im ganzen Brief um Vollkommenheit: im Verhältnis des Menschen zu Gott, in seiner anthropologischen Struktur und im Verhältnis der Adressaten zu den Mitmenschen und zur Welt.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 499.

¹⁰¹ FABRIS, *La legge perfetta*, 80. Pozri tiež SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*, 68-69; GARLAND, *Severe Trials*, 387; POPKES, *The Law*, 134.

Otca môžeme považovať „slovo pravdy“, ktorým veriaci boli zrodení ako „prvotiny jeho stvorenia“ (1,18), „zasadené/zaštepene slovo“ (1,21), „dokonalý zákon slobody“ (1,25), ale aj „múdrost' zhora“ (ἡ ἄνωθεν σοφία, 3,15.17)¹⁰². „Tento Boží dar musí byť celkom integrovaný do kresťanského života a musí s ním tvoriť jednotu: kresťan má byť τέλειος, nie δίψυχος! Z ‚indikativu‘ vyplýva ‚imperatív‘“¹⁰³.

Dokonalosť ako Boží dar, tiež ako istý cieľ, ideál, ku ktorému veriaci má smerovať¹⁰⁴, a zároveň ako niečo (už zo samotného pojmu) neprekonateľné nás privádza k eschatologickej perspektíve dokonalosti¹⁰⁵. Dokonalosť nie je len dokonalosťou etickou alebo asketickou, ktorá by bola identická s gréckou ideou dokonalosti¹⁰⁶. „Dokonalosť pre Jakuba má čo do činenia s vencom života, s blaženosťou, so spásou¹⁰⁷. Preto tiež zákon je nazvaný „dokonalý“, lebo je otvorený tejto perspektíve a nielen preto, že obsahuje Božiu vôľu“¹⁰⁸.

¹⁰² Takto ZMIJEWSKI, *Christliche Vollkommenheit*, 321.

¹⁰³ ZMIJEWSKI, *Christliche Vollkommenheit*, 321. „James' notion of „completeness“ is not a human achievement but a divine gift (1:17). Yet it requires application to situations in order to ward off the double-dealing of which the readers were in peril.“ – MARTIN, *James*, lxxix.

¹⁰⁴ „Die Bestimmung des Menschen ist, ein Ganzes zu sein, ein Gezieltes, ein Vollständiges (1,4). (...) So wird der Mensch von seiner Zielvorstellung her bestimmt und entsteht die teleologische Anthropologie des Jakobus, als Korrelation seiner Eschatologie.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 497.

¹⁰⁵ „„Perfect“ means for James something unsurpassable and in this sense eschatological; it is a term denoting supreme quality.“ – POPKES, *The Law*, 133. „La perfezione è connessa con il *télos*, il compimento. La perfezione si riferisce all'agire di Dio.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 63.

¹⁰⁶ Porov. FABRIS, *La legge perfetta*, 63. „Bei allem zeigt sich, daß er nicht abstrakt über »Vollkommenheit« als Tugend reflektiert, sondern über »vollkommen« als anthropologische Grunddimension in der individuellen und sozialen Existenz des Menschen. Dies ist für Jakobus keine statische Angelegenheit, vielmehr versteht er in seinem Konzept vom Menschen als Existenz im Werden auch »vollkommen« dynamisch.“ – FRANKEMÖLLE, *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, 498.

¹⁰⁷ „James directs the macarism in v. 12 in an eschatological way: whoever endures patiently in time of trial will receive the gift of life in the eschatological age.“ – HARTIN, *Call*, 481. „The term has an eschatological promise of life in the new age (...) and is part of James' advocacy of the new creation (1:18) rather than a bid to claim ethical „perfection“.“ – MARTIN, *James*, lxxx. Posledné slová vo verši 25 „danno la direzione escatologica all'intera sezione“. – MARCONI, *Sia ognuno*, 124.

¹⁰⁸ FABRIS, *La legge perfetta*, 68. Porí tiež FABRIS, *Legge della libertà*, 159. MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 67 hovorí o „der eschatologische Perfektionismus“.

Na základe vyššie uvedeného môžeme povedať k „zákonu“, ktorý je charakterizovaný ako „dokonalý“, nasledovné¹⁰⁹:

„Zákon“ pochádza od Boha, on je „zákonodarca“ (νομοθέτης, Jak 4,12), „zákon“ je teda Božím darom (porov. 1,17), a ako taký je „dokonalý“¹¹⁰. „Zákon“ už zo svojho titulu je normou; jeho uskutočňovaním (νόμον τελείτε, 2,8) veriaci naplňuje požiadavky kresťanskej dokonalosti, zrelosti, ktorej základnou charakteristikou je integrita¹¹¹, nerozdelenosť, a to tak v oblasti individuálnej, v oblasti osobnej zbožnosti, ako aj v oblasti komunitárnej, v oblasti medzilidských vzťahov a vo vzťahu k Bohu¹¹². Zákon ako dokonalý Boží dar (δῶρημα τέλειον) je pre veriacich zároveň sprievodcom¹¹³ na ich ceste k dokonalosti (ἵνα ἦτε τέλειοι)¹¹⁴, ktorej definitívne dovŕšenie (τέλος κυρίου) je ale nakoniec opäť darom Boha¹¹⁵, ktorý rozhoduje o definitívnom, konečnom osude človeka, pretože on je κριτής ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι (Jak 4,12).

¹⁰⁹ POPKES, *Der Brief*, 138-139 uvádza prehľad rôznych interpretácií adjektíva τέλειος pri „zákone“.

¹¹⁰ „God is the source of „every perfect gift,“ and the law, for James, is certainly among them.“ – JOHNSON, *The Letter*, 209. Podobne HARTIN, *James*, 100.

¹¹¹ „the law is itself a whole and therefore demands integrity; it must be kept in full (ii.10) and be both listened to and acted upon.“ – LAWS, *A commentary*, 87.

¹¹² „Gottes vollkommene Gabe (1,17) ermöglicht ein vollkommenes Tun. (...) Die Zuordnung der Weisheitsgabe, die von Gott kommt, zur Vollkommenheit des Menschen, der sie aufnimmt und auswirkt, legt es nahe das „vollkommene“ Gesetz als von Gott gegeben und den Menschen zur Vollkommenheit führend und zur Vollkommenheit verpflichtend zu verstehen. **Indikativ und Imperativ sind darin gleicherweise enthalten;** im „Gesetz“ liegt auch ein Anspruch des „Wortes der Wahrheit“. Darum kann man auch sagen: Dieses Gesetz ist „Norm christlicher Frömmigkeit“ (Dibelius).“ – SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 208. (Tučne J.P.) „Fidelity to the way of life that remains true to the whole Law embraces a bond on three levels: the personal, the communal, and God. Wholeness and holiness on all levels are experienced when the individual is in right relation with the community and with God.“ – HARTIN, *James*, 74.

¹¹³ „It is guidance given not by „birth“ but by the „implanted word“ with which God „birthed“ this community.“ – JOHNSON, *The Letter*, 214. „to those who have been set free in Christ, it is a guide to the will of a gracious God who deserves our service.“ – GLAZE, *The Relationship*, 38.

¹¹⁴ Porov. tiež HARTIN, *Call*, 488.

¹¹⁵ K. H. Schelkle výstižne hovorí: „Vom Menschen her gesehen ist die die Vollkommenheit eine Unmöglichkeit. Nur Gott kann Vollkommenes geben.“ – citované v ZMIJEWSKI, *Christliche Vollkommenheit*, 321, pozn. 135.

1.3 Zákon a sloboda

Ďalšou charakteristikou „dokonalého zákona“ v Jak 1,25 je jeho prepojenie so „slobodou“; tento atribút ďalej rozvíja, v čom spočíva dokonalosť zákona¹¹⁶; ukazuje, že „dokonalosť zákona treba hľadať v jej vzťahu k slobode“¹¹⁷. Tu sa stretávame zrejme s najproblematickejším aspektom chápania zákona v Jakubovom liste¹¹⁸, čo súvisí prinajmenšom s troma nasledujúcimi skutočnosťami:

A. Spojenie „zákon slobody“ (takto tiež v 2,12) sa totiž v tejto slovnej podobe nenachádza nikde inde v Novom ani v Starom zákone a dokonca ani v ostatnej gréckej literatúre z obdobia Nového zákona, resp. z doby jemu predchádzajúcej¹¹⁹.

B. Problematickosť výkladu spojenia „zákon slobody“ ďalej zväčšuje tá skutočnosť, že autor listu o slobode nič bližšie nehovorí; jedinou explicitnou skutočnosťou je, že v oboch výskytoch je uvedená v súvislosti so zákonom.

C. S tým súvisí i tretí faktor, ktorý nám situáciu ešte viac komplikuje, totiž tvar genitívu. Ten môže byť v tomto spojení interpretovaný rôznymi spôsobmi, nie jednoznačne¹²⁰:

1. Gen. predmetový (*obiectivus*): zákon, ktorý poskytuje slobodu, oslobodzuje¹²¹.

¹¹⁶ Doslovný preklad totiž znie: „dokonalý zákon, totiž zákon slobody“ (νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας).

¹¹⁷ POPKES, *The Law*, 132.

¹¹⁸ „Das Auffalendste in bezug auf das Gesetz in Jak besteht ohne Zweifel im Oxymoron νόμος τέλειος ὁ τῆς ἐλευθερίας (1,25).“ – MARUCCI, *Das Gesetz*, 321.

¹¹⁹ Porov. MARUCCI, *Das Gesetz*, 320-321. „The syntagma ‚law of liberty‘ is found in James 1:25; 2:12 only, nowhere else in the New Testament and **even in all the ancient Greek writings which we know.**“ – POPKES, *The Law*, 131. (Tučne J.P.) Porov. POPKES, *Der Brief*, 138.

¹²⁰ Delenie podľa POPKES, *The Law*, 132, doplnené.

¹²¹ Takto napr. HARTIN, *James*, 100; MARTIN, *James*, 50; MRÁZEK, *Bláznovství*, 38. O akú slobodu ide, upresňujú jednotliví autori rôzne, napr.: „la liberazione dalla schiavitù del peccato e dal giudizio divino.“ – BOTTINI, *La legge*, 570. „the freedom to serve God, freedom from sin, freedom from the evil inclination which otherwise succumbs to temptation and produces sin and death (1:14-15).“ – BAUCKHAM, *James*, 146. „Gesetz der Freiheit«, weil es frei macht zur Tat der Liebe, die dem Liebenden das Gericht einst erspart.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 18. „«legge della libertà», perché fonda la libertà, cioè un agire libero, in quanto è un principio interiore di azione che si attua nell'amore.” –

2. Gen. kvality: charakter zákona je určený slobodou¹²², zákon je charakterizovaný slobodou¹²³.

3. Gen. účelu a smeru: „zákon, ktorý vedie k slobode“¹²⁴.

4. Gen. podmetový (*subiectivus*) alebo pôvodu: zákon, ktorý má pôvod v slobode, prameni z slobody.

5. Gen. *pluralis*: zákon slobodných ľudí.

6. Gen. exegetický: zákon, ktorý je slobodou¹²⁵.

7. Gen. *causae*: sloboda v zmysle (možnosti) slobodného rozhodnutia, sloboda voľby¹²⁶.

8. Genitív „slobody“ má spolu s atribútom „dokonalý“ funkciu odlišovaciú, majú odlišiť takto označený zákon od zákona nedokonalého (starozákonného), ktorý nevedie k slobode¹²⁷.

Aspekt jazykovo-syntaktický nám teda na začiatku úvah o zákone vo vzťahu k slobode sám osebe príliš nepomôže¹²⁸ a presnejšie určenie genitívu

FABRIS, Legge della libertà, 160. „the law of freedom from the *yēser*“ – MARCUS, The Evil Inclination, 620. „Freedom (...) connotes a release from self-interest and a new capacity to practice God's will in the interests of one's needy neighbor (v 27).” – MARTIN, *James*, 51. „Evangelium, kteréž osvobozuje od jha ustanovení lidských a působí nový život s radostným poslušstvím.“ – NOVÁK, *List*, 30. „the „perfect law“ is „freedom“ from self-centeredness, for it is the royal law of love for neighbor.“ – STAGG, Exegetical Themes, 398.

¹²² POPKES, *The Law*, 136.

¹²³ „freiheitlich“ – SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 213.

¹²⁴ SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 213, ktorý k bodom 2. a 3. dodáva: „Das muß keine Alternative sein; ein rechtes verstandenes, nicht versklavendes Gesetz kann zu wahrer Freiheit führen.“ Podobne napr. NOVÁK, *List*, 32: „od zákona hříchu a smrti vysvobozuje a k pravému vysvoboditeli Kristu Ježíši vede. Řím. 8,2. Gal. 3,24.“

¹²⁵ „der νόμος, der Freiheit ist“ – MARUCCI, *Das Gesetz*, 323. Zákon so slobodou identifikuje (v socialistickom poňatí) RIVERA, *Sobre el socialismo*, 4 a 9.

¹²⁶ „Ich meine m. a. W. die Möglichkeit, daß der Ausdruck ν. τ. ε. des Jak die erste chrisliche Verbindung zwischen dem Wortstamm *ἐλευθερ-* und der Wahlfreiheit im sittlich-religiösen Bereich darstellt, derjenigen Freiheit also, die die Verantwortlichkeit des Menschen ausmacht und eine unentbehrliche Voraussetzung des gerechten eschatologischen Urteils Gottes bildet.“ – MARUCCI, *Das Gesetz*, 324.

¹²⁷ Takto explicitne MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 242. [Treba však povedať, že jeho formulácie v komentári by skôr patrili pod gen. predmetový. Porov. MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 108.] Podobne KLEINKNECHT – GUTBROD, νόμος, 1074; MARTIN, *James*, 71; SISTI, *La parola*, 80-81.

¹²⁸ „In any case, the interpretation must not start with pretending to know what as yet has to be disclosed.“ – POPKES, *The Law*, 131.

musí byť ponechané až na neskoršiu dobu na základe iných atribútov a charakteristík zákona.

V tejto súvislosti môže byť inšpiratívny zaujímavý postreh W. Popkesa, ktorý na základe prehľadu rôznych spojení „zákona“ s genitívom¹²⁹ v starovekej literatúre konštatuje, že „obvyklá interpretácia „zákon, ktorý poskytuje slobodu“ nie len možným alebo dokonca najpravdepodobnejším riešením. Naopak, Jak 2,12 zdôrazňuje, že takýto zákon, nevedie nutne k slobode, ale sa môže stať nástrojom súdu. Jak 1,25 požaduje vytrvalosť ako cestu k blaženosti. Prehľad ukazuje, že genitív môže práve tak dobre, a dokonca ešte lepšie, označovať charakter zákona, rozhodujúci vplyv na zákon a pôvod zákona (genitivus qualitatis a pôvodu)¹³⁰. „Zákon slobody“ by potom znamenal zákon, ktorý má svoj pôvod v slobode, ktorý stojí pod rozhodujúcim vplyvom slobody a ktorého samotná prirodzenosť je slobodou určená“¹³¹. Toto naznačuje, že v prípade „zákona slobody“ v Jakubovom liste je situácia ohľadom jeho výkladu komplikovanejšia, než by sa mohlo zdať na prvý pohľad.

Pre správne pochopenie spojenia „zákon slobody“ preto treba zistiť, z akého prostredia pochádza, kde má, resp. môže mať pôvod¹³². Názory k tomuto vyslovené môžeme v zásade rozdeliť do troch základných skupín¹³³ analogických tým, ktoré boli uvedené vyššie pri $\epsilon\mu\phi\upsilon\tau\omicron\varsigma$ $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$:

1. Jedna skupina autorov¹³⁴ vidí formulácie „dokonalý zákon slobody“, „slovo pravdy“, „slovo zasiat“, „kráľovský zákon“ ako príbuzné s helenistickou stoickou terminológiou a jej predstavami. „Zákon slobody“ podľa toho hovorí o univerzálnom božskom zákone, o prirodzenom zákone, zákone

¹²⁹ Formulácie „law plus genitive“ – pozri POPKES, *The Law*, 135-136.

¹³⁰ Podobne i FABRIS, *La legge perfetta*, 67: „la legge è chiamata „la legge di libertà“ perché, data da Dio, è fonte e garanzia di libertà.“

¹³¹ POPKES, *The Law*, 136.

¹³² „die Feststellung der Herkunft vom Wort νόμος (της) ἐλευθερίας für dessen exaktes Verständnis entscheidend ist. Sie würde uns nämlich helfen, die Natur jenes Genitivs zu klären.“ – MARUCCI, *Das Gesetz*, 323.

¹³³ Porov. MCKNIGHT, *Letter*, 155-158.

¹³⁴ MCKNIGHT, *Letter*, 155 tento názor označuje ako „a (supposedly) Hellenistic Judaism view“.

rozumu prítomnom vo svete a v človeku¹³⁵. Jediný spôsob ako žiť slobodne, a preto byť šťastný, je žiť v zhode s týmto zákonom, s božským *logos* (τῆ φύσει ὁμολογουμένως ζῆν¹³⁶)¹³⁷. V prostredí helenistického židovstva boli tieto predstavy aplikované na Tóru¹³⁸.

2. Iní autori¹³⁹ vychádzajú z výrazného židovského charakteru Jakubovho listu a „dokonalý zákon slobody“ stotožňujú s Mojžišovým zákonom, s Tórou¹⁴⁰, ktorá je Božím zákonom pre Boží ľud¹⁴¹. V tomto kontexte sa potom môže hovoriť o „zákone slobody“ preto, že „zachovávanie

¹³⁵ Porov. BOTTINI, La legge, 567. „James’s use of the terms „implanted *logos*“ and law as functional equivalents derives from Stoic identification of human reason as a divinely given natural law. His lavish description of this law as one that is both „perfect“ and „of freedom“ is also best understood in light of the Stoics.“ – JACKSON-MCCABE, *Logos*, 154.

¹³⁶ Citácia prevzatá z MARUCCI, Das Gesetz, 322, ktorý ako zdroj uvádza Diog[enes]. L[aertios]. 7, 87 (Zeno; Kleanthes).

¹³⁷ K tejto stoickej koncepcii porov. podrobne JACKSON-MCCABE, *Logos*, 135-154 „In questo contesto la libertà dunque è frutto dello sforzo umano. Essa sta al termine di un lento processo umano di autoliberazione. Questo processo porta alla liberazione dalla schiavitù delle passioni grazie alla conformità al νόμος universale, che è anche il λόγος razionale o retta ragione.“ – FABRIS, Legge della libertà, 47.

¹³⁸ V tomto prostredí bol boh chápaný ako Boh a zákon identifikovaný s Tórou. „the origin of this [natural, J.P.] law was no longer associated with the immanent deity of the Stoics. The author of this law was now the transcendent god whose past interaction with humanity and with the descendants of Abraham in particular, is recorded in the Jewish scripture.“ – JACKSON-MCCABE, *Logos*, 88 „Far from being a „yoke of slavery,“ the Torah as a written expression of ἔμφυτος λόγος, is the source of „freedom.“ – IBD., 250. Podobne MCKNIGHT, *Letter*, 155: „it refers to a free life in accordance with reason, with „reason“ being a way of describing the law of Moses.“ „Der Suche des Weisen nach dem Nomos entspricht jüdischerseits die des Frommen nach der Tora (= Weisheit), die ihm ein Gott gefälliges Leben ermöglicht.“ – POPKES, *Der Brief*, 140.

¹³⁹ MCKNIGHT, *Letter*, 155 tento názor označuje ako „a nomistic Judaism view: it refers to the Law of Moses as that which brings freedom to the obedient“. Sem môžeme zaradiť predovšetkým monografiu M. Ludwigovej, ktorej predmetom je „die nomistische Wort-(Gottes) Theologie“; ide o „die Tradition, das „Wort“ als die umfassende göttliche Gesetzesweisung zu verstehen“. – LUDWIG, *Wort*, 194. Porov. JOHNSON, *The Letter*, 209; HARTIN, *James*, 111-115.

¹⁴⁰ Porov. BOTTINI, La legge, 567. „The concept of the Torah as the law of liberty is not a new idea introduced by James. He undoubtedly is influenced by the Jewish tradition: e.g., 4 Macc 5:16 speaks of „our own willing obedience to the Law.“ – HARTIN, *James*, 100.

¹⁴¹ „James is referring to a Law an in-group accepts and that gives them an identity. It is a Law whose purpose is to define boundaries, as opposed to the Stoic concept, which has no boundaries.“ – HARTIN, *James*, 113.

Tóry prináša skúsenosť slobody¹⁴². Sloboda Izraelitu má základ vo zvláštnom vzťahu medzi ním a Bohom „vd'aka vyslobodzujúcemu činu z egyptského otroctva zo strany Jahveho, ktorý zo synov Izraela urobil „svojich služobníkov“, spojených s ním zmluvou“¹⁴³.

3. Tretia, väčšinová pozícia¹⁴⁴ vidí (v rôznych variáciách) v „zákone slobody“ „Mojžišov zákon, ako je chápaný a interpretovaný Ježišom v zhode s dvojitým prikázanim lásky k Bohu a k iným“¹⁴⁵. Uznáva sa v tomto prípade istý nesporný židovský charakter Jakubovho listu, ten je však zásadne považovaný za spis pôvodne kresťanský a v kresťanskom prostredí treba hľadať matricu pre „dokonalý zákon slobody“. Autori ho v zhode s tradičnou interpretáciou začínajúcou od Augustína¹⁴⁶ interpretujú s rôznymi dôrazmi, variáciami napr. ako evanjelium¹⁴⁷, prikázanie lásky k bližnému¹⁴⁸, milosrdenstvo¹⁴⁹, alebo ako „krstné slovo“¹⁵⁰, a pod¹⁵¹. V tomto poňatí je

¹⁴² Takto HARTIN, *James*, 108. „The biblical Torah gives them their identity as God's people and liberates them from the world that is evil. As a community that observes the biblical Torah they are free from the world and free to live in relationship with God and one another.“ – IBD.

¹⁴³ FABRIS, *Legge della libertà*, 100. „L'osservanza della legge è dunque garanzia di libertà per Israele, cioè del perseverare di quella condizione per i figli di Israele, liberati da Jahvé, che viene appunto espressa con la terminologia della libertà: *haphshût, hêrût, ἐλευθερία*.“ – IBD. „die zur neutestamentlichen Zeit geläufige jüdische Vorstellung von der Rolle des mosaischen Gesetzes als Vermittler der Freiheit, die das Eigentumsvolk Gottes genoß.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 15. Tu však treba byť veľmi opatrný, pretože napr. S. Ruzer, odvolávajúc sa na hebrejsky písanú štúdiu S. Pines-a o premenách poňatia slobody, hovorí: „the notion of freedom as a supreme religious value had been foreign to ancient biblical tradition, and it took hold in Jewish thought only later – namely, under the influence of the Greco-Roman tendencies (...). Jews, however, lacked both real-life experience of (political) freedom and earlier religious reflection on such an experience. Correspondingly, the emphasis on freedom as a given and highly cherished virtue of human existence was transformed into an aspiration for liberation. So, in the mishnaic dictum, the emancipation from enslavement is clearly presented as an objective to strive for, though it presupposes that even now there may be individuals who, having liberated themselves from earthly yokes, „are, so to speak, living in the kingdom of God.““ – RUZER, *James*, 14-15

¹⁴⁴ MCKNIGHT, *Letter*, 155 ju označuje ako „a Christian Judaism view“.

¹⁴⁵ MCKNIGHT, *Letter*, 155.

¹⁴⁶ Porov. BOTTINI, *La legge*, 566.

¹⁴⁷ Napr. NOVÁK, *List*, 30.

¹⁴⁸ Napr. SOUČEK, *Dělná víra*, 36. Porov. BOTTINI, *La legge*, 568; RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 15.

¹⁴⁹ Napr. MRÁZEK, *Bláznovství*, 38.

¹⁵⁰ Napr. MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 242.

Mojžišov zákon síce braný vážne, ale je integrovaný do kontextu Ježišovho učenia o Zákone, Ježišovho prístupu k Zákonom. Ježišov postoj k Zákonom sa stal smerodajným pre kresťanský postoj voči Zákonom, ktorý nie je primárne orientovaný na literu zákona, ale na jeho intenciu, na „ducha zákona“. V takomto (kresťanskom) kontexte atribút slobody pri zákone tiež vyjadruje a charakterizuje istú slobodu kresťana voči Zákonom, ktorá však v žiadnom prípade neznamena svojvôľu („vyberám si zo zákona, čo chcem“) ani bezzákonnosť („zákon pre mňa nemá žiadnu, predovšetkým etickú, platnosť“)¹⁵².

Na tomto mieste treba uviesť pozíciu W. Popkesa, ktorý sa vyjadruje¹⁵³ kriticky k pokusom odvodzovať „zákon slobody“ zo židovskej tradície¹⁵⁴, tie totiž „nemajú dost' pevný základ“¹⁵⁵. Interpretuje „zákon slobody“ ako „pavlovskú“ formuláciu¹⁵⁶, ktorá vyjadruje kresťanskú slobodu, a preto má eschatologickú kvalitu. Je to zákon ľudí, ktorých Kristus oslobodil a ktorí podľa tohto zákona žijú. Až kresťanstvo, nie židovstvo (na základe Jer 31 a Ez 36), pod vplyvom apoštola Pavla¹⁵⁷ vyvinulo koncepciu zákona, ktorý zodpovedá „novej zmluve“, zákona, ktorý vychádza zo slobody a je určený pre ľudí oslobodených Božím eschatologickým konaním v Ježišovi Kristovi¹⁵⁸.

¹⁵¹ Porov. BOTTINI, *La legge*, 567.

¹⁵² Takto napr. zrejme bolo nesprávne chápané učenie apoštola Pavla o slobode od Zákona, ako to napr. môžeme vidieť v slovách „všetko je mi dovolené“ v 1Kor 6,12.

¹⁵³ Pozri POPKES, *The Law*, 136-140; POPKES, *Der Brief*, 140-142.

¹⁵⁴ Ale i z gréckej tradície: „The background of Jas 1:25; 2:12 is not found in general Greek ideas about the relationship between law and freedom. The texts do reveal, however, that the interpretation „law which grants liberty, which liberates“ has much less evidence than is often asserted. Even in the Greek tradition law is more the basis and mode of liberty than its cause.“ – POPKES, *The Law*, 140

¹⁵⁵ POPKES, *The Law*, 138, pozn. 30. Porov. POPKES, *Der Brief*, 142.

¹⁵⁶ „Von allen uns bekannten Traditionsbereichen weist der paulinische die meisten Berührungen mit Jak auf. Auch dort konzentriert sich das Gesetz im Gebot der Nächstenliebe (Röm 13,8-19; Gal 5,14), unmittelbar mit »Freiheit« verknüpft (Gal 5,1.13); es ist die Rede vom »Gesetz Christi«, das zu erfüllen gilt (Gal 6,2; vgl. 1Kor 9,21), und vom »Gesetz des Geistes ...«, das vom »Gesetz der Sünde und des Todes befreit« (Röm 8,2).“ – POPKES, *Der Brief*, 142.

¹⁵⁷ „Die Herleitung aus der Paulus-Tradition bedeutet nicht, daß nicht auch Paulus selbst auf mancherlei frühchristliche Ansätze zurückgreifen konnte, die sich ihrerseits auf alttestamentliches, jüdisches und anderes Material bezogen; das zeigt sich speziell in der Verbindung mit dem Gebot der Nächstenliebe.“ – POPKES, *Der Brief*, 142.

¹⁵⁸ „The „law of liberty“ denotes the way how people can live according to what God has done. James and his addressees received these ideas mainly from the Pauline tradition, albeit in such a form that misunderstandings had to be corrected.“ – POPKES, *The Law*, 140.

Pavlovská tradícia ovplyvnila chápanie zákona, ktoré Jakubov list predpokladá, totiž chápanie, ktoré anticipuje eschaton. „Na tomto pozadí bolo možné nájsť a vysloviť formuláciu „zákon slobody“. Možno to nie je bez dôvodu a náhodou, že sa táto syntagma nenachádza nikde inde v starých dokumentoch“¹⁵⁹.

K tretej skupine sa radí i názor tu prezentovaný. Spojenie „zákon slobody“ sa okrem Jak 1,27 nachádza už len v 2,12. Ani v jednom prípade sa nehovorí o tom, o akú slobodu ide, aké sú jej rysy, vlastnosti, či je to sloboda *od* niečoho¹⁶⁰ alebo sloboda *pre* niečo, sloboda nie je bližšie charakterizovaná¹⁶¹. To ale neznamená, že sloboda bola pre autora a adresátov bezobsažným pojmom, použitým „len tak“¹⁶². Musela sa nejakým spôsobom dotýkať ich života, správania. Na základe jasne parenetického kontextu v oboch prípadoch „zákona slobody“ zodpovedá isté správanie¹⁶³. Z toho môžeme usudzovať, že v prípade „slobody“ v Jakubovom liste ide o slobodu veriaceho, ktorá sa prejavuje v konkrétnom správaní, ktorá je charakteristická, príznačná pre istý spôsob života, ktorý zodpovedá požiadavkám „slova“, dokonalosti¹⁶⁴ a požiadavkám „zákona“, ktorého obsah je bližšie určený prikázaním lásky k blížnemu, konkrétnymi prikázaniami a milosrdenstvom (porov. Jak 2,8-12)¹⁶⁵. Na druhej strane autor listu uvádza príklady správania, ktoré nie sú

¹⁵⁹ POPKES, *The Law*, 140, podobne POPKES, *Der Brief*, 141, pozn. 320.

¹⁶⁰ „Für Jak, jedoch ist Freiheit nicht Freiheit vom Gesetz, sondern Freiheit durchs und im Gesetz,“ – BALZ – SCHRAGE, *Die „Katholischen“ Briefe*, 1980, 24.

¹⁶¹ POPKES, *Der Brief*, 143: „Jak verliert kein Wort über das Wesen der Freiheit, schon gar nicht gemäß der alten Unterscheidung zwischen »Freiheit von« und »für«.“ FABRIS, *La legge perfetta*, 67 tam ale napr. vidí v súvislosti s λόγος ἔμφυτος oba aspekty: „Come la Parola piantata, deve essere accolta e attuata per esercitare tutto il suo potenziale di salvezza o libertà. Non si tratta solo di libertà negativa – „libertà da ...“ – ma anche di libertà positiva – „libertà di ...“ – aperta al compimento futuro della salvezza.“

¹⁶² „this idea, presupposing the high value placed on freedom, is invoked here as an existing and established one in no need of polemical defense.“ – RUZER, James, 16.

¹⁶³ Obom výskytom „slobody“ v Jakubovom liste je spoločné nielen spojenie so „zákonom“, ale i bezprostredné prepojenie s „konaním“. V 1,27 ten, kto sa zahľadá do „dokonalého zákona slobody“ je ποιητής ἔργου, „blažený“ ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ. V 2,12 sú čitatelia vyzvaní, aby jednali a hovorili (οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε) ako tí, ktorí majú byť súdení podľa zákona slobody. „Nel binomio „libertà“ e „legge“ si può cogliere l'accento di Giacomo sul „fare“, e sulle „opere“, per cui la fede senza le opere non solo è sterile, ma è morta (Gc 2,26).“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 59.

¹⁶⁴ Pozri vyššie.

¹⁶⁵ Pozri nižšie II.

zlučiteľné so „zákonom slobody“ (napr. 2,1-11; 4,1-4.11-12; 5,1-6). Závažnosť správania, v ktorom sa vyjadruje sloboda kresťana, je potvrdená tým, že má svoje dôsledky pri konečnom súde. „Zákon slobody“ má totiž pri tomto súde rozhodujúcu funkciu: οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι (2,12).

Sloboda v spojení so „zákonom“ sa tak ukazuje ako záväzok žiť, správať sa v zhode so zákonom. Spojenie s „dokonalosťou“ („dokonalý zákon slobody“) ukazuje, že takéto správanie je prejavom kresťanskej zrelosti, ktorej základným rysom je integrita, nerozdelenosť viery a skutkov, a zároveň smeruje k eschatologickému dovŕšeniu¹⁶⁶, čo okrem iného potvrdzuje aj blahoslavenstvo na konci verša Jak 1,25 (οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται)¹⁶⁷.

Boh nás slobodne, z rozhodnutia svojej vôle zrodil (βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς), aby sme ako veriaci kresťania žili ako slobodné Božie stvorenia (εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινὰ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, Jak 1,18), aby sme skrze život v slobode Božieho stvorenia dosiahli plnosť slobody¹⁶⁸.

II. Jak 2,8-12

Ohľadom vymedzenia textovej jednotky Jak 2,1-13 neexistujú medzi komentátormi zásadné pochybnosti, líšia sa vo vnútornom členení, avšak i tu väčšina rozlišuje dve základné časti: 2,1-7 a 2,8-13, resp. 2,8-12¹⁶⁹.

¹⁶⁶ K tomuto pozri vyššie I.1 a I.2.

¹⁶⁷ „Questo macarismo ha una prospettiva escatologica come appare dal confronto con il primo macarismo, dove si proclama beato chi supera la prova perché (...) (Gc 1,12). La corona della vita è una metafora per indicare non solo vittoria, ma la pienezza di vita che coincide con il regno che Dio ha promesso ai poveri (Gc 2,5).“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 67.

¹⁶⁸ „La beatitudine conseguente all'accoglienza e attuazione della Parola-legge è la libertà realizzata. Sono dunque due gli aspetti presenti nell'espressione "legge della libertà": libertà dai condizionamenti che impediscono di essere liberi e la libertà pienamente attuata.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 67. Podobne ako v prípade slova, dokonalosti sa i tu ukazuje úzke prepojenie indikatívu a imperatívu. V tom poňatí, ktoré tu prezentujeme, by azda vhodným výrazom bolo pavlovské „sloboda Božích detí“ (porov. Rim 8,21): veriaci sú Božím „stvorením“, ktoré On „zrodil“, a ktorí tvoria spoločenstvo „bratov“ (Jak 1,2.9.16.19; 2,1.5.14.15; 3,1.10.12; 4,11 (3x); 5,9.10.12.19).

¹⁶⁹ Porov. TAYLOR, *Recent*; Jak 2,8-13: napr. SOUČEK, *Dělná víra*, 45; NOVÁK, *List*, 32. Jak 2,8-12: napr. HOPPE, *List*, 51. LAWS, *A commentary*, 93, 110 delí na 1-9 a 10-13.

Výroky o zákone sú v prvej polovici druhej kapitoly spojené s problematikou nadržovania osobám prostredníctvom termínov ἐν προσωποληψίαις (2,1) a προσωποληπτέιτε (2,9) a explicitne paralelnými formuláciami vo vv. 8-9¹⁷⁰. Podľa Feldera je „celá perikopa výkladom istej záležitosti zákona, totiž ‚stranenia‘“¹⁷¹. O. J. F. Seitz považuje Jak 2,8-13 za najdôležitejšiu pasáž pre interpretáciu slova νόμος v Jakubovom liste¹⁷², čo neprekvapuje, pretože tento termín sa v piatich veršoch (vv. 8-12) vyskytuje päťkrát v rôznych sémantických vzťahoch¹⁷³. Na druhej strane i napriek tejto skutočnosti tu autor listu nepodáva nijakú náuku o zákone vo vlastnom zmysle slova. V kontexte Jak 2,1-13 je zákonu nadradenou témou patričné správanie¹⁷⁴, ktoré zodpovedá viere v Pána Ježiša Krista (porov. Jak 2,1)¹⁷⁵.

II.1 Kráľovský zákon

Prvou charakteristikou zákona v Jak 2,8-12 je adjektívum „kráľovský“ (βασιλικός, 2,8). Ohľadom tohto atribútu¹⁷⁶ existuje niekoľko možností interpretácie¹⁷⁷:

1. Pochádza od Kráľa, Boha¹⁷⁸.

¹⁷⁰ A: **Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε** βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, B: καλῶς ποιεῖτε, A': **εἰ δὲ προσωποληπτέιτε**, B' ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.

¹⁷¹ „First, James appears to treat this subject in terms of Christian faith and community social behavior (vv. 1-7) and he relates it to law and shows the eschatological consequence.“ – FELDER, *Partiality*, 60.

¹⁷² Porov. SEITZ, James, 474; sám ju však vymedzuje veršami 2,8-14.

¹⁷³ FELDER, *Partiality*, 59.

¹⁷⁴ Na to ukazuje vo vv. 1-7 doširoka rozvedená téma nadržovania osobám, ktoré je v spoločenstve konkrétnym nežiaducim správaním. Vo vv. 8-13 je téma zákona podradená istému konaniu: ak naplňate (τελεῖτε) kráľovský zákon, ktorého obsahom je *milovať* (ἀγαπήσεις) blížneho, dobre *robíte* (καλῶς ποιεῖτε); ak nadržavate osobám, *konáte* hriech (ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε); kto *zachová* celý zákon (ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ); tak *konajte* a tak *hovorte* (οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε); kto *nepreukazuje* milosrdenstvo (τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος).

¹⁷⁵ Porov. FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 207.

¹⁷⁶ FABRIS, *Legge della libertà*, 44-45 uvádza doklady spojenia „kráľovský zákon“ v gréckych dokumentoch a formuluje záver: „Dunque nell'ambiente greco non solo le due nozioni di legge e regalità sono accostate, ma l'espressione *legge regale* diventa una formula stereotipa per indicare l'eccellenza, la dignità, la legittimità ed autenticità di una legge.“ – IBD., 45.

¹⁷⁷ Podľa SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 212, upravené a doplnené.

2. Má popredné („kráľovské“) postavenie prikázania lásky medzi ostatnými prikázaniami¹⁷⁹.

3. Súvisí s „kráľovstvom“ uvedeným vo v. 5¹⁸⁰, ktoré Boh „prisľúbil tým, ktorí ho milujú“.

4. Rôzne kombinácie predchádzajúcich¹⁸¹.

Otázkou pritom zostáva, či „kráľovský zákon“ má byť identifikovaný 1. len s prikázáním lásky¹⁸² alebo 2. s celým Mojžišovým zákonom, pričom príkaz lásky z Lv 19,18 je a) jeho explicitným vyjadrením, zhrnutím¹⁸³, alebo b) jedným prikázáním vedľa ostatných¹⁸⁴.

¹⁷⁸ „Nazýva sa kráľovským, lebo jeho autorom je sám Boh, Kráľ nad všetkými kráľmi.“ – LOHSE, *Teologická etika*, 186. Podobne napr. SCHRAGE, *Ethik*, 234; BALZ – SCHRAGE, *Die „Katholischen“ Briefe*, 28, kde k tomu nasleduje poznámka: „Im Fall, daß „königlich“ die Vor- und Überordnung des Liebesgebots zum Ausdruck bringen sollte, hätte „Gebot“ statt „Gesetz“ viel besser gepaßt (vgl. Mk. 12,28.31).“

¹⁷⁹ „toto prikázání lásky je kráľovský mravní zákon, nejpřednější a nejhlavnější prikázání, protože jsou v něm zahrnuty mravní příkazy o bližním.“ – KOVÁŘ, *Výklad*, 37. „Das Liebesgebot aus Lev 19,18 wird dabei ein „königliches Gesetz“ genannt, d.h. ein Gesetz von königlichen Rang.“ – MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 242. Podobne napr. NOVÁK, *List*, 37; SOUČEK, *Dělná víra*, 45.

¹⁸⁰ „je to zákon, který odpovídá Božímu království.“ – MRÁZEK, *Bláznovství*, 49. Porov. tiež HARTIN, *James*, 114.121. „Infatti la menzione del regno, βασιλεία, al v. 2,5, prepara la formula νόμος βασιλικός del v. 2,8.“ – FABRIS, *Legge della libertà*, 167. Porov. FABRIS, *La legge perfetta*, 71.

¹⁸¹ „Proceeding on the *synchronic* level, the propinquity to „kingdom“ in 2:5 (...) suggests an interpretation like „law of God’s kingdom“. This finds support from a *diachronic* viewpoint. Although „royal law“ is no fixed concept in secular and Jewish Greek literature, it indicates the supreme origin and eminent importance of (a) law, the general intention of a ruler.“ – POPKES, *The Law*, 134. „es alle andern überragt und leichtet, seinen Tätern die Königsherrschaft Gottes verheißt und gewährt (2⁵), und weil der königliche Gesetzgeber und Richter nach diesem Gesetz urteilen wird.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 17. „Nella formula di Giacomo non si può escludere questo riferimento al regno, in quanto la legge della carità promulgata da Dio, unico legislatore, *Iac.* 2,10, non è solo la legge unica e suprema, ma anche la legge in base alla quale viene fatto il giudizio definitivo, *Iac.* 2,12-13.“ – FABRIS, *Legge della libertà*, 167. „The law of love would be *royal* in being promulgated by a king or as applicable to his realm, or indeed both.“ – LAWS, *A commentary*, 109.

¹⁸² Takto napr. TRSTENSKÝ, *Komentár*, 86-87; KLEINKNECHT – GUTBROD, νόμος, 1074; MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 242; SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 211; RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 17.

¹⁸³ „those who think that James means all of the law (given explicit expression by Lev 19:18) are probably correct.“ – JOHNSON, *The Letter*, 230. BAUCKHAM, *James*, 142-143: „it is the commandment which summarizes the whole law, ‘royal’ because it summarizes the law *as* the law of the kingdom of God (cf. 2:5). (...) the law as James reads

S tým totiž súvisí otázka vzťahu prikázania lásky k iným prikázaniam, pretože okrem neho sú v Jak 2,11 citované ďalšie dve¹⁸⁵. Môžeme uvažovať o niekoľkých možnostiach:

- a) Má popredné postavenie medzi ostatnými prikázaniami¹⁸⁶.
- b) Je zhrnutím, resp. naplnením zákona¹⁸⁷.
- c) Je jedným vedľa ostatných prikázaní¹⁸⁸.

Uvedenie citácie z Lv 19,18 slovami *κατὰ τὴν γραφὴν* explicitne ukazuje, že autor listu uznáva autoritu prikázania Starého zákona¹⁸⁹. Treba však

it for the Messianically renewed Israel is the law interpreted by Jesus in his preaching of the kingdom, the law as expressing God's will for his people in the dawning of his eschatological rule. This is the same law as is written in the books of Moses. James here emphasizes that it is a whole. (...) But it is *as summarized in the love commandment* that the law is a whole.“

¹⁸⁴ „James refers here to the Mosaic law that has been ratified by Jesus. For James the Law refers to the entire will of God as it has been made known in Jesus' teaching. Consequently “the royal Law” is not restricted to Lev 19:18 (...), but embraces the entire Law of which the command to love is but a part (Ropes 198).” – HARTIN, *James*, 121.

¹⁸⁵ Porov. SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 207.

¹⁸⁶ „La legge perfetta della libertà, la „legge regale“, corrisponde a quella che nella tradizione evangelica comune – nel dibattito fra Gesù e un maestro della legge – è il primo e più grande dei comandamenti nella *Torâh*.“ – FABRIS, *La legge perfetta*, 71.

¹⁸⁷ „Es geht um die eine Gottes- (Jak 2⁵ 1¹²) und Nächstenliebe als Zusammenfassung, Verdichtung und Sinnspitze aller Gebote des alttestamentlichen Tafelgesetzes.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 17. „Jak stellt nicht x-beliebige Gebote heraus, sondern sieht das „ganze Gesetz“ zentriert im Liebesgebot.“ – MÜBNER, *Der Jakobusbrief*, 242-243.

¹⁸⁸ „Actually James betrays no particular interest in Leviticus 19,18 for its own sake, whereas in Matthew it is given climactic prominence, just as for Paul it summarizes the entire law. The author of our epistle may well have been aware that somewhere the command to love one's neighbour as oneself had been elevated to the position of a ruling principle of conduct, what he terms a “sovereign law”, nor would he deny this. Yet his real concern in this passage lies elsewhere. (...) it is to be noted that James nowhere makes use of the term *ἐντολή* even when he proceeds to quote specific prohibitions of the Decalogue.” – SEITZ, *James*, 475. „James mentions the love commandment (...) as but one precept in Old Testament moral law; it is a precept which he applies to the particular issue of „partiality,“ another facet of law (e.g., Lev. 19:15), although the application is not so specific as a quotation.“ – FELDER, *Partiality*, 63.

Proti takýmto názorom uvádza závažnú námietku BAUCKHAM, *James*, 142: „Since the singular ‘law’ (*νόμος*) in the Septuagint and the New Testament only very rarely refers to an individual commandment, normally to the whole law, it is unlikely that 2:8 refers to the love commandment as one commandment among others.“

hneď dodať, že na základe svojho znenia a postavenia tieto slová nie sú jednoznačné¹⁹⁰. V tomto znení sa totiž nachádzajú len na tomto mieste v Novom zákone¹⁹¹. Okrem toho autor v liste pri uvádzaní iných explicitných citácií používa tvary slovesa λέγειν: ὁ γὰρ εἰπὼν ... εἶπεν καί (2,11); ἡ γραφή ἢ λέγουσα (2,23); ἡ γραφή λέγει (4,5); διὸ λέγει (4,6). Na druhej strane, keď autor používa predložku κατὰ s akuzatívom¹⁹², táto má význam „podľa“ v zmysle „v zhode s“¹⁹³. Tiež sa nedá poprieť¹⁹⁴, že citát z Lv 19,18 je tu uvedený v súvislosti s nadržíavaním osobám, čo je takisto súvislosť, v ktorej sa nachádza v Lv 19,15-18¹⁹⁵, len s tým rozdielom, že v Lv 19,15¹⁹⁶ sa hovorí o nadržíavaní i chudobným, nielen bohatým, resp. mocným ako v Jakubovom liste. Na základe uvedených skutočností je preto lepšie chápať formulu κατὰ τὴν γραφήν v zmysle normatívnom („ak naplňujete kráľovský zákon v zhode s tým, ako je uvedené v Písme“), nie ako uvedenie priamej citácie („ak naplňujete kráľovský zákon, ktorý znie“)¹⁹⁷.

I keď tu nie je explicitne uvedený príkaz lásky k Bohu z Dt 6,4, nie je dôvod pochybovať o tom, že láska k blížnemu je pre Jakuba spojená s láskou

¹⁸⁹ FELDER, Partiality, 60.

¹⁹⁰ „Part of the difficulty in taking James’s citation of the love commandment as a direct Old Testament quotation results from James’s description of this commandment as “the royal law” which seems to attach a preeminence to the commandment beyond its status in Lev. 19.” – FELDER, Partiality, 60.

¹⁹¹ V 1Kor 15,3.4 nachádzame znenie v pluráli: κατὰ τὰς γραφάς.

¹⁹² V Jak 3,14 je použitá s genitívom, čo zásadne mení význam predložky na „proti“.

¹⁹³ Jak 2,17: ἡ πίστις ... νεκρά ἐστὶν καθ’ ἑαυτήν. Jak 3,9: καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ’ ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας.

¹⁹⁴ „There can be little doubt, therefore, that James was aware of the levitical context of the „Royal Law“.“ – JOHNSON, The Use, 393.

¹⁹⁵ JOHNSON, *The Letter*, 231 v tom vidí zámer: „James obviously wants to place Lev 19:18b in its full context, which includes Lev 19:15.“

¹⁹⁶ οὐ ποιήσετε ἄδικον ἐν κρίσει οὐ λήμψη πρόσωπον πτωχοῦ οὐδὲ θαυμάσεις πρόσωπον δυνάστου ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου

¹⁹⁷ „To capture the sense of the passage, one must almost render it, “If you actually keep the royal law ‘love your neighbor as yourself’ according to the Scripture, you are doing well.” The meaning then would be “in accordance with the Scripture” as in 1 Cor 15:3, 4.” – JOHNSON, *The Letter*, 231. „It could be rendered: “according to the passage of Scripture” (Ropes 199).” – HARTIN, *James*, 121.

k Bohu¹⁹⁸. „Kráľovský zákon“ ako taký tiež súvisí s Božím „kráľovstvom“, ktoré je podobne ako „veniec života“ určené „tým, ktorí milujú Boha“ (τοὺς ἀγαπῶσιν αὐτόν, Jak 2,5; 1,12). Atribút „kráľovský“ tak potvrdzuje eschatologický rozmer zákona¹⁹⁹. „Jedinou mierou pre kresťanov má byť láska k Bohu (...), láska k Bohu sa však musí ekleziálne/sociálne konkretizovať v láske k blížnemu, pretože „milosrdenstvo víťazí nad súdom“ (2,13)“²⁰⁰.

V závere tejto časti môžeme povedať, že Jakub tu cituje priamo niektoré prikázania²⁰¹ z Mojžišovho zákona. Uvedené časti Tóry sú v Jak 2,8-13 orámované na jednej strane zákonom lásky k blížnemu, na strane druhej milosrdenstvom ako rozhodujúcim faktorom pri súde. Nie je dôvod nesúhlasiť s autormi, ktorí pod „zákonom“ v Jak 2 vidia Mojžišov zákon, celú Tóru²⁰². Ale práve toto orámovanie ukazuje, že „zákon“ v Jakubovom liste nie je obmedzený len na Tóru, nie je identický len s Tórou, ale obsahuje aj niečo navyše. Zákon lásky k blížnemu a milosrdenstvo²⁰³ tak slúžia ako isté hermeneutické princípy poňatia zákona, výkladu zákona, ako „kritická norma“ vzhľadom k Tóre²⁰⁴. Isté výsadnejšie²⁰⁵ postavenie zákona lásky k blížnemu (νόμος βασιλικός) neznamena, že sa na jeho základe prehládajú požiadavky Zákona formulované v iných príkazoch a zákazoch. Naopak, môže to dokonca

---

¹⁹⁸ Porov. MARTIN, *James*, 69. „So wird immer deutlicher erkennbar, daß für Jakobus das „vollkommene Gesetz der Freiheit“ im Gebot der Nächsten- und Bruderliebe konzentriert ist. Er bezieht sich damit nicht auf das Doppel- und Hauptgebot der Gottes- und Nächstenliebe, wie es von Jesus überliefert wird (Mk 12,28-34 parr), sondern auf das atl. Gebot der Nächstenliebe in Lev 19,18 (2,8; vgl. 4,12), setzt aber die Liebe zu Gott voraus (vgl. 1,12; 2,5).“ – SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 210. „Addressing what he perceives as lapses in the observance of important Torah precepts derived from Leviticus 19:18, James seems to be fully aware of the exegetical connection between the notion of the kingly Torah and the „Hear, O Israel“ proclamation in Deuteronomy 6:4, which he strives to properly reestablish.“ – RUZER, *James*, 12.

¹⁹⁹ Pozri vyššie I.2.

²⁰⁰ FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 211.

²⁰¹ Je však nutné mať stále na pamäti, že autor listu termín „prikázanie“ vôbec nepoužíva.

²⁰² Pozri nižšie.

²⁰³ K milosrdenstvu viac pozri nižšie.

²⁰⁴ „Im Kontext des Briefes (...) wird damit Gesetz auch hier als umfassende Tora verstanden, die im Liebesgebot ihre kritische Norm hat.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 214

²⁰⁵ „Certainly Lev. xix.18 is not for James everything he means by law, but nor is it simply one command among others.“ – LAWS, *A commentary*, 108.

znamenat' isté radikalizovanie, sprísnenie týchto požiadaviek, ako ukazujú napr. tzv. antitízy v Mt 5,21-48²⁰⁶.

II.2 Celý zákon

V Jak 2,10-11 sa nachádza ďalšia dôležitá výpoveď ohľadom zákona: „Kto totiž zachová celý zákon, zakopne²⁰⁷ však v jednom, je vinný všetkými. Pretože ten, ktorý povedal: „Necudzolož!“, tiež povedal: „Nezabi!“ Ak teda necudzoložíš, ale zabíjaš, si priestupník zákona“²⁰⁸.

V súvislosti so zachovávaním zákona (νόμον τηρεῖν)²⁰⁹ sa explicitne hovorí o „celom zákone“ (ὅλον τὸν νόμον). Na tomto mieste si môžeme oprávnene položiť otázku, čo všetko obsahuje „celý zákon“²¹⁰. Na jednej strane toto spojenie samo osebe nedáva dôvod na to, aby sme pod ním nevideli tak morálne, ako aj rituálne predpisy Mojžišovho zákona. Na druhej strane však Jakubov list nikde nespomína žiadne starozákonné rituálne nariadenie a cituje len etické prikázania (2,8.11), resp. i keď napr. hovorí o pravej „zbožnosti“ pomocou kultových termínov (θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος), interpretuje ju v zmysle sociálno-etickom (porov. Jak 1,26-27)²¹¹. Čo môžeme s istotou

²⁰⁶ Prikázanie lásky na základe svojho postavenia v celom zákone (v kontexte Ježišovho a následne kresťanského postoja voči Mojžišovmu zákonu) nezneplatňuje, neruší jednotlivé konkrétne prikázania, ale v istom zmysle ich „upgraduje“, uvádza ich do súvislosti definitívneho Božieho zjavenia v Ježišovi Kristovi. Zákon lásky ako taký v tomto svojom postavení môže mať (a má) svoj význam, len ak ostatné prikázania zostávajú v platnosti. Prikázania zákona nemôžu byť zrušené už len z toho titulu, že pochádzajú od Boha, ktorý je νομοθέτης. Pozri pozn. 220.

²⁰⁷ „The verb *ptaiein* means „to stumble“ and is used metaphorically to indicate failure and sin. James uses it again in 3:2.“ – HARTIN, *James*, 122.

²⁰⁸ ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ παύσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν μὴ μοιχεύσης, εἶπεν καὶ μὴ φονεύσης· εἰ δὲ οὐ μοιχεύεις φονεύεις δέ, γέγονας παραβάτης νόμου

²⁰⁹ „Zachovávanie zákona“ (νόμον τηρεῖν) tu nahradzuje spojenie νόμον τελεῖν z Jak 2,8. HARTIN, *James*, 121, však správne poznamenáva: „The verb „fulfill“ (*teleite*) returns again to the theme of perfection that recurs throughout the letter. The concept implies that the reader carries out the Law fully, wholly, or totally.“

²¹⁰ „Das „vollkommene Gesetz der Freiheit“ (1,25) ist das *ganze* Gesetz, also nicht im Sinne der Vollendung des Gesetzes zu verstehen, sondern im Sinne seiner Ganzheit.“ – SCHRAGE, *Ethik*, 235.

²¹¹ „James does not connect language about law to ritual observance. (...) Circumcision is of no concern to this writing (contrast Gal 5:2-4, 12; 6:12). The text shows

povedať, je, že Jakub neobmedzuje svoje chápanie zákona len na Dekalóg²¹² a evidentne pod „celý zákon“ zahrnuje etické prikázania Zákona.²¹³ Dovolíme si však na tomto mieste prikloniť sa k (menšinovému)²¹⁴ názoru, ktorý pod „celým zákonom“ chápe aj rituálne, resp. liturgické predpisy Tóry. Pretože charakter celého Jakubovho listu je výrazne parenetický, je celkom pochopiteľné, že sú v ňom uvedené len exhortácie etického charakteru²¹⁵. To však automaticky nevylučuje z „celého zákona“ rituálny rozmer, a to aj z toho dôvodu, že autor listu nerozvíja nejaké učenie o zákone, netematizuje ho. Rituálna oblasť tiež zrejme u (židokresťanských) adresátov, pre ktorých autor písal²¹⁶, nepredstavovala nejaký závažnejší problém²¹⁷. Výrazný židokresťanský²¹⁸ charakter listu by takisto mohol byť istým argumentom pre tu zastávaný názor. Je pravda, ako ukazujú listy apoštola Pavla, že kresťania zo židov aj z pohanov môžu dosiahnuť spásu, byť ospravodlivení len skrze vieru

---

no interest in special days or feasts (contrast Gal 4:9-11; Col 2:16). Nor does it advocate any sort of dietary or purity regulations (contrast Col 2:21). In 1:27 James speaks of „pure religion“ as being „unstained from the world,“ but, as we shall show, this involves moral rather than ritual behavior. In short, whatever James means by *nomos*, it cannot be connected with any recognizable program for Jewish ethnic identity, still less any „Judaizing“ tendency in early Christianity.“ – JOHNSON, *The Letter*, 30.

²¹² VIVIANO, *La Loi*, 221-222 na základe pojednávaneho problému stránenia osobám tvrdí: „Cette référence est importante pour notre argument, car elle montre que Jacques ne limite pas son usage de la loi au commandement de l’amour ou à la loi morale dans le sens du Décalogue, mais en inclut d’autres éléments plus détaillés de la Loi mosaïque.”

²¹³ „The attention which James then gives to the second table of the Decalogue further clarifies this and makes it certain that by *law* James includes the Old Testament moral law.” – FELDER, *Partiality*, 63.

²¹⁴ Napr. VIVIANO, *La Loi*, 221: „la Loi mosaïque dans sa totalité (613 préceptes moraux et rituels, selon une estimation plus tardive).“ Porov. BAUCKHAM, *James*, 146-147.

²¹⁵ VIVIANO, *La Loi*, 221 k tomu uvádza: „Jacques ne mentionne pas les observances rituelles, non pas parce qu’il les rejette (...), mais pour des raisons de genre littéraire (il écrit non pas une halacha, mais une œuvre d’exhortation morale comparable à Pirke Aboth et à ce qui plus tard sera connu dans le judaïsme comme étant le *musar*, une formation et une instruction morales; les deux *présupposent* l’observation rituelle sans la discuter directement).“

²¹⁶ Inak tomu bolo napr. v zmiešaných kresťanských spoločenstvách, ktorým písal apoštol Pavol.

²¹⁷ „James’ failure to refer to the literal observance of ritual and cultic commandments does not mean that he did not expect his readers to observe them, but it does mean that they are not of central concern to him.” – BAUCKHAM, *James*, 147.

²¹⁸ RUZER, *James*, 5 dokonca interpretuje Jakubov list ako „a possible early witness for certain Jewish tendencies further developed in later rabbinic Judaism“.

v Ježiša Krista. Na druhej strane však „nie je dôvod, prečo by sa židovskí kresťania mali vzdať zachovávaní zákona“²¹⁹. Dodržiavanie istých rituálnych predpisov však už nemalo soteriologický význam, ale len „identifikačný“, prostredníctvom ktorého sa odlišovali kresťania židovskí od kresťanov pohanských²²⁰.

Ten, kto poruší zákon v jednej časti/veci, v jednom bode/ohľade/aspekte²²¹ (ἐν ἐνί)²²², previňuje sa voči všetkým. Jakubovo poňatie zákona je aj preto legitímne charakterizovať ako holistické²²³. Zákon pre neho nie je akýmsi agregátom prikázaní²²⁴, ale istou organickou²²⁵ jednotou, organickým celkom²²⁶, kde podobne ako v živom organizme porušenie jedného miesta narušuje rovnováhu celého organizmu. Jednota, celistvosť zákona vyplýva z toho, že ide o jedno slovo, o výraz vôle, o „vyslovenie sa“ samotného Boha (ὁ γὰρ εἶπών ... εἶπεν καί)²²⁷. „Zákon

²¹⁹ BAUCKHAM, *James*, 148. Myšlienka o Bohu ako Zákonodarcovi (Jak 4,11) „celého zákona“ v istom zmysle bráni automatickému vylúčeniu rituálneho rozmeru. Božie zákony pre Boží ľud si udržiavajú svoju platnosť, akurát sú v kresťanskom prostredí uvedené do širšej súvislosti definitívneho Božieho zjavenia v Ježišovi Kristovi; sú vzhľadom na neho uvedené do zásadne nového vzťahu, a preto v najlepšom slova zmysle relativizované.

²²⁰ K tomuto viac pozri BAUCKHAM, *James*, 148-151. Porov. tiež HARTIN, *James*, 138.

²²¹ Aj keď vecne by sa to mohlo identifikovať s „prikázaním“, tak autor listu to nerobí, čo zrejme súvisí s jeho celkovým chápaním zákona, zvlášť s tým jeho aspektom, ktorému sa venujeme v tomto odseku.

²²² „The phrase *en heni* is understood as neuter („in one point“). It cannot be read as masculine agreeing with *nomos* (law) because throughout the Bible *nomos* is always used in a collective sense, never in reference to one specific command (*entolē*).“ – HARTIN, *James*, 122.

²²³ „This has been called a unitary understanding of the law (Davids, 117)“ – MARTIN, *James*, 69.

²²⁴ Pozri vyššie pozn. 201.

²²⁵ V Jak 2,9 je zákon istým spôsobom personifikovaný. Pozri nižšie.

²²⁶ „Zákon je *system*, *řád*. Něco jako ekologická rovnováha.“ – MRÁZEK, *Bláznovství*, 49. „Jestliž zákon Boží výrazem vůle nejvyššího zákonodárce a podoben rouchu, kteréž jest celé zkaženo, jakmile se jen jedna část jeho roztrhne neb uzme.“ – NOVÁK, *List*, 40.

²²⁷ „The law, in other words, is not simply a collection of commandments; rather it reflects the will of the lawgiver (...). Thus, James emphasizes the *speaking* of the commandments: the same one who „says“ not to kill is the one who „says“ not to commit adultery.“ – JOHNSON, *The Letter*, 236.

(*nomos*), o ktorom Jakub hovorí, je Mojžišov zákon vo svojej totalite ako výraz Božej vôle pre Boží ľud. To podporuje fakt, že slovu *nomos* je dávaná prednosť pred *entolē*: mieni sa skôr zákon vo svojej celistvosti (*nomos*) než jednotlivé prikázanie (*entolē*)²²⁸. Všetky časti zákona pochádzajú od tej istej božskej autority, od božského Zákonodarcu (porov. 4,11), preto všetky vyžadujú poslušnosť²²⁹. Prestúpením jedného príkazu alebo zákazu, ktorejkoľvek jednej časti zákona, človek nielenže sa stáva tým, kto spáchal hriech (ἀμαρτίαν ἐργάσθε), kto prestúpil zákon v jeho celku (παραβάτης νόμου)²³⁰, ale tiež „zraňuje tú istú nedeliteľnú autoritu božského Zákonodarcu“²³¹.

Zákon netvorí celok len na základe jednoty Zákonodarcu, ale tiež na základe svojho obsahu, ktorý je zásadným spôsobom definovaný zákonom lásky označeným ako νόμος βασιλικός. S ním treba konfrontovať každú normu kresťanského konania, v priestore zákona lásky sa majú uskutočňovať všetky etické požiadavky²³². Jeho naplňovaním je konanie človeka v celku, vo svojej totalite láskou²³³.

Zákon je tu podobne ako v 1,22-25 uvedený do súvislosti s Božím slovom. Autor listu nepíše „ten, ktorý prikázal...“, tiež prikázal“, ale „povedal/vyslovil“. Aj tu sa jasne ukazuje normatívny charakter Božieho slova²³⁴ v tom, že je formulované v tvare (záporného) imperatívu : μή μοιχεύσης, μή φονεύσης.

Najbližšiu starozákonnú paralelu predstavuje Dt 5,17-18 LXX (οὐ μοιχεύσεις οὐ φονεύσεις), kde zákaz cudzoložstva bezprostredne predchádza

²²⁸ HARTIN, *James*, 121. Podobne SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*, 65.

²²⁹ Porov. JOHNSON, *The Letter*, 232. „všecka mravní přikázání pocházejí od téže autority Boží, jsou výrazem jedné a téže Boží vůle, souvisejí spolu, navzájem se doplňují a podmiňují, tvoří jeden celek.“ – KOVÁŘ, *Výklad*, 38.

²³⁰ Porov. JOHNSON, *The Letter*, 233.

²³¹ Marucci, 320. „Breaking any part of the law is like breaking all of it, for obedience is not directed not to the *commandment* but to the lawmaker (2:11; see 4,11-12).“ – JOHNSON, *The Letter*, 30.

²³² „Všechna přikázání jsou stejně cenná i závazná. Ruší-li se královský zákon lásky strannictvím jakýmkoľi, ruší se tím ne jedno, nýbrž všechna přikázání.“ – NOVÁK, *List*, 40.

²³³ „Il suo compimento perciò, guidato da un impulso interiore, abbraccia la totalità dell'agire come l'amore.“ – FABRIS, *Legge della libertà*, 176.

²³⁴ Ako už bolo uvedené vyššie v I.1.

zákazu zabitia²³⁵. Odlišné použité tvary²³⁶ by však skôr ukazovali na alúziu na toto miesto v Starom zákone než na priame citovanie²³⁷. Jakubovo znenie sa presne zhoduje v poradí prikázaní i v slovesných tvaroch so znením v Lk 18,20. V poradí sa zhoduje i s Rim 13,9 (οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις), kde sa však tvary zhodujú s tvarmi Dt 5,17.18. Mt 19,18 (οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις) sa tvarmi líši od Mk 10,19 (μὴ φονεύσης, μὴ μοιχεύσης), zhodujú sa však v poradí, ktoré je poradím týchto prikázaní v hebrejskom (masoretskom) texte Dt 5,17-18²³⁸. Na základe tohto stručného prehľadu citovania uvedených dvoch prikázaní v novozákonných spisoch môžeme konštatovať, že neexistovalo žiadne ustálené poradie pri odkazovaní na Desatoro²³⁹.

Autor listu sa uvedené dve konkrétne prikázania nesnaží uviesť do nejakého priameho vzťahu k zákonu lásky k blížnemu (ako je to napr. v Rim 13,8-10). Pretože kladie dôraz predovšetkým na jednotu zákona založenú na autorite božského Zákonodarcu, ktorý je garantom tejto jednoty; pretože mu ide primárne o zákon vcelku, proti ktorému sa previní (πάντων ἕνοχος)²⁴⁰ každý, kto zhreší „v jednom“; a pretože témou, o ktorú má v 2,1-13 hlavný záujem, je nadržovanie osobám (προσωποληψία), tak zákaz cudzoložstva a zabitia nemá v tomto kontexte nejaký svoj vlastný zvláštny teologický význam, má (len) reprezentatívnu funkciu²⁴¹. „Pravdepodobne ktorékoľvek iné dva hriechy zakázané v Desatore by slúžili autorovmu zámeru celkom tak dobre, pretože

²³⁵ V Ex 20,13-15 je medzi ne vložený zákaz kradnutia: οὐ μοιχεύσεις οὐ κλέψεις οὐ φονεύσεις.

²³⁶ V Jakubovom liste záporný imperatív vyjadrený pomocou konjunktívu aoristu; v Dt indikatív futúra.

²³⁷ Takto FELDER, *Partiality*, 63-64.

²³⁸ Porov. tiež napr. JOHNSON, *The Letter*, 233.

²³⁹ Porov. FELDER, *Partiality*, 64.

²⁴⁰ Aj toto spojenie potvrdzuje autorov záujem a jeho dôraz na jednotu a celistvosť zákona.

²⁴¹ „Es geht dem Verfasser nicht um das Verhältnis von Hauptgebot und Einzelgebot, sondern um das von ganzem Gesetz und beispielhaftem Einzelgebot, also darum, daß das Gesetz als unteilbar ganzes eine homogene Einheit bildet und den Menschen verpflichtet. Derselbe Gott, der das sechste Gebot gab, hat auch das fünfte gegeben.“ – SCHRAGE, *Ethik*, 234. Dôvod na uvedenie práve týchto dvoch zákazov „ist einfach der, daß das 5. und 6. Gebot traditioneller Anfang bei Zitationen von Dekaloggeboten ist (vgl. Mk. 10,19; Röm 13,9; an der letzten Stelle ja ebenfalls in Zusammenstellung mit dem Liebesgebot).“ – BALZ – SCHRAGE, *Die „Katholischen“ Briefe*, 29.

jeho cieľom je jednoducho trvať na nutnosti zachovávaní toho, čo označuje ako celý zákon. (...) Všetko, čo si tu Jakub praje zdôrazniť, je, že človek si nemôže vybrať a zvoliť, ktorým častiam zákona sa podriadi, pretože každý príkaz, ktorý je v ňom obsiahnutý, vychádza z toho istého božského zdroja“²⁴².

II.3 Zákon a súd

V Jak 2,12 sa nachádza druhý-(a posledný)-krát v Jakubovom liste spojenie „zákon slobody“ (νόμος ἐλευθερίας)²⁴³. V Jak 1,25 čitatelia síce boli vyzvaní k tomu, aby boli vytrvalými vykonávateľmi zákona, avšak až v Jak 2,8-12 sa k tomu uvádza zdôvodnenie. Verše 8-11 ukázali, že zákon je normou správneho konania, ktoré má zodpovedať viere v Ježiša Krista, láske k blížnemu, vôbec celému zákonu. Prestúpenie zákona v ktorejkoľvek jeho časti je hriechom voči Bohu²⁴⁴. Vo vv. 12-13 sa stretávame s ďalšou významnou a teologicky relevantnou výpoveďou o zákone, totiž o jeho veľmi úzkej súvislosti s témou súdu, súdenia²⁴⁵, ktorá však istým spôsobom bola prítomná i v predchádzajúcich veršoch. V každom z veršov 9-13 je prítomný nejaký termín, ktorý je s touto oblasťou spojený. V. 9: ἐλεγχόμενοι, παραβάται; v. 10: ἔνοχος; v. 11: παραβάτης; v. 12: κρίνεσθαι; v. 13: κρίσις (2x). Vo v. 9 v spojení so slovesom v tvare participia média (ἐλεγχόμενοι) prostredníctvom predložky ὑπό (s gen.) nadobúda „zákon“ dokonca až akýsi personifikovaný charakter²⁴⁶. On (podobne ako žalobca) usvedčuje hriešnikov (ἁμαρτιῶν ἐργάτες) ako tých, ktorí prestúpili zákon (ὡς παραβάται; vo v. 11: παραβάτης νόμου).

Zákon je zároveň rozhodujúcim prostriedkom (διὰ νόμου ἐλευθερίας) v rukách jediného sudcu²⁴⁷, ktorým je sám Boh (porov. Jak 4,12). „Zákon

²⁴² SEITZ, James, 476-477.

²⁴³ Tentokrát už bez atribútu „dokonalý“.

²⁴⁴ Porov. tiež FELDER, Partiality, 66-67.

²⁴⁵ οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἢ γὰρ κρίσις ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.

²⁴⁶ JOHNSON, *The Letter*, 236 hovorí o “the virtual personification of *nomos* in this section“. „The construction with *hypo* + passive indicates what actually convicts them – in this case the Law. The Law is personified as a judge.“ – HARTIN, *James*, 121-122.

²⁴⁷ „The *dia* here express the *means* used by God for judgment. God judges on the basis of the measure that has been revealed to humans.“ – JOHNSON, *The Letter*, 233.

slobody“ má teda rozhodujúcu funkciu pri konečnom súde²⁴⁸, je nástrojom, mierou, prostredníctvom ktorej Boh bude súdiť²⁴⁹. To len potvrdzuje jeho eschatologický rozmer, ktorý už bol istým spôsobom prítomný v súvislosti zákona ako slova s dokonalosťou²⁵⁰.

Prostredníctvom súdu a súdenia vo vv. 12 a 13²⁵¹ je zákon uvedený tiež do vzťahu s témou milosrdenstva, ktoré je spolu so zákonom lásky k blížnemu ďalším charakteristickým rysom života kresťana²⁵². „Súd bez milosrdenstva je určený tomu, kto milosrdenstvo nepreukázal“²⁵³. Tento veľmi prísne znejúci výrok treba akceptovať v celej jeho vážnosti. Ten, kto nepreukáže milosrdenstvo, sa takto sám vylučuje z priestoru Božieho milosrdenstva²⁵⁴. Na druhej strane to ale znamená, že „milosrdný súd“ čaká toho, kto milosrdenstvo preukázal. Nejde však o „lacno“ darované milosrdenstvo; zákon slobody totiž v sebe, ako bolo ukázané vyššie, obsahuje Zákon ako celok a teda jednotlivé prikázania Tóry²⁵⁵. Ten, kto preukázal milosrdenstvo, obstojí na základe takéhoto svojho správania pri konečnom súde, pri ktorom hrá rozhodujúcu rolu

---

²⁴⁸ „When James 2:13a is considered in this light, ἡ κρίσις seems best understood as a reference to God’s final judgment.” – FELDER, *Partiality*, 68

²⁴⁹ Porov. JOHNSON, *The Letter*, 236.

²⁵⁰ Pozri vyššie.

²⁵¹ „This vers acts as a culmination for the entire paragraph.“ – HARTIN, *James*, 123.

²⁵² „The Christian who shows mercy fulfills what the “law of love” (supreme law, the law that sets free) requires (cf. Zech 7:9-10).“ – MARTIN, *James*, 71.

²⁵³ Jak 2,13: ἡ γὰρ κρίσις ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. „The content of v. 13a is a principle on the reciprocity of mercy, that is, God’s mercy in the coming judgment will be shown on the basis of demonstrated acts of mercy which Christians have shown. (...) James seems to employ the principle of reciprocity as a threat in order to underscore the significance of showing mercy.” – FELDER, *Partiality*, 68.

²⁵⁴ „Failure to show mercy to others cuts a person off from a true appreciation of the divine compassion. (...) What is in view is the insistence that showing mercy is the way that love will express itself in [the] new community.“ – MARTIN, *James*, 72. „It is not that God is unwilling to forgive or be merciful but that the condition of the unforgiving and unmerciful renders them unable to receive forgiveness and mercy. To lock another out is to lock oneself in. To reject mercy for other is to reject mercy for oneself.“ – STAGG, *Exegetical Themes*, 400.

²⁵⁵ „It is a law of grace, but not one of laxity.“ – DUKES, *Never Judge*, 52. „The law of freedom is not laxity but a strict ethical rule of God, and we shall be judged by our adherence to its supreme principle of brotherly love or mercy.“ – MOFFATT, *The General Epistles*, 36.

„zákon slobody“²⁵⁶, a preto treba „takto hovoriť a takto konať“ (οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε)²⁵⁷.

V nadväznosti na v. 12 zdôrazňuje v. 13a eschatologický význam preukazovania milosrdenstva (ἡ γὰρ κρίσις ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος), pri ktorom platí istá spravodlivosť (v zmysle reciprocity)²⁵⁸ v súvislosti s dôsledkami ľudského konania. Nasledujúci (v. 13b) záverečný výrok celej perikopy (κατακαυῶται ἔλεος κρίσεως) potvrdzuje slová z Jak 5,11: „Pán je veľmi súcitný a milosrdný“ (πολύσπλαγχνός ἐστὶν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων). Milosrdenstvo nie je len „silnejšie“²⁵⁹ než súd, ale je predovšetkým tým, čo charakterizuje Boha, čo je mu najvlastnejšie, čomu je nakoniec podrobená i oná eschatologická reciprocita z predchádzajúceho výroku²⁶⁰. Vo formuláciách v. 13 môžeme vidieť v istej podobe myšlienku *imitatio Dei*. „Milosrdenstvo sa stáva paradigmou, pretože, podľa Jakuba, spolu so spravodlivosťou popisuje Božiu prirodzenosť. (...) Jakub ukazuje, že zákonu predchádza „konanie“, ktoré je motivované napodobovaním Boha, *imitatio Dei* (t. j. spravodlivosťou a milosrdenstvom), a tak predkladá paradigmy pre kresťanskú akciu a sociálnu spravodlivosť“²⁶¹.

Zákon sám osebe ako subjekt usvedčuje hriešnika ako toho, kto zákon prestúpil (ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται). V rukách „veľmi súcitného a milosrdného Pána“ (5,11) sa však „zákon slobody“ môže stať nástrojom (διὰ νόμου ἐλευθερίας) milosrdného súdu,

²⁵⁶ „Nach der Norm dieses Gesetzes wird das Endgericht ergehen. (...) Die Barmherzigkeit aber und die Liebe des Menschen gegenüber seinem Nächsten werden das Gericht überflüssig machen.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 18.

²⁵⁷ „The emphasis upon „doing“ in 1:22-25, with the term ποιήσις as a *hapax legomenon*, is also a feature of 2:12 as will become clear, but v. 12 begins by calling attention to the unity or consistency which should exist in word and deed.“ – FELDER, *Partiality*, 65-66.

²⁵⁸ W. Schrage odkazuje na *ius talionis*: „zwischen irdischem Verhalten und jenseitigem Gericht eine Entsprechung besteht (vgl. Mt. 5,7).“ – BALZ – SCHRAGE, *Die „Katholischen“ Briefe*, 29.

²⁵⁹ „In the present context, it is best understood as the way in which mercy (in contrast to the lack of mercy) „wins out“ in judgment.“ – JOHNSON, *The Letter*, 234.

²⁶⁰ „James 2:13b complements rather than contradicts the principle on the reciprocity of mercy as stated in v. 13a.“ – FELDER, *Partiality*, 68.

²⁶¹ FELDER, *Partiality*, 69.

pretože „milosrdenstvo je silnejšie než súd“. „Božie milosrdenstvo je silnejšie než odsúdenie, ktoré vyhlásil zákon“²⁶².

V druhej kapitole je „zákon slobody“ uvedený v súvislosti s milosrdenstvom ako rozhodujúcim kritériom pri súde a s prikázaním lásky označeným ako „kráľovský zákon“, ktoré je tiež uvedené ako istá norma uskutočňovania zákona (κατὰ τὴν γραφήν). Tieto dva aspekty Jakubov list prezentuje ako rozhodujúce pri správnom uskutočňovaní celého zákona. Tým však nie sú zrušené, resp. zneplatnené jednotlivé prikázania, ako (okrem iného) ukazuje citovanie dvoch prikázaní z Desatora. Prestúpiť zákon (παραβάτης νόμου, 2,11) v jednom bode (ἐν ἐνί) znamená prehrešiť sa (ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε) proti celému zákonu (πάντων ἔνοχος). Celý zákon je výrazom Božej vôle (porov. 4,12), človek nie je kompetentný rozhodovať o tom, čo sa môže/má zachovávať a čo nie²⁶³.

III. Jak 4,11

Posledným miestom, kde sa stretávame so „zákonom“, je Jak 4,11. Je súčasťou krátkeho samostatného textového segmentu 4,11-12, o ktorého vymedzení v tomto rozsahu existuje až na isté výnimky²⁶⁴ medzi komentátormi širší konsenzus²⁶⁵. V Jak 4,11-12 je téma zákona úzko spojená s ohováraním/osočovaním a súdením, príp. posudzovaním.

Prostredníctvom termínων νόμος, κρίνειν, κριτής a πλησίον je táto pasáž evidentne prepojená s Jak 2,8-13²⁶⁶. V oboch prípadoch vidíme uvedenie zákona v súvislosti s istým konkrétnym nežiaducim správaním v spoločenstve (καταλαλιά, resp. προσωποληψία) a súdom. Z uvedeného vzťahu tiež vyplýva,

²⁶² MARTIN, *James*, 72

²⁶³ „Wer eines der Gebote übertritt, ist ein Übertreter des *ganzen* Gesetzes. Gottes Wille ist vom Menschen nicht nach Belieben zu dividieren.“ – SCHRAGE, *Ethik*, 235. „křesťané mají ten zákon plnit dobrovolně ve svém svědomí, ovšem celý, ne jen to, co se jim líbí nebo co se hodí jejich zájmům.“ – KOVÁŘ, *Výklad*, 38.

²⁶⁴ Napr. JOHNSON, *The Letter*, 4,11-5,6 – „Examples of arrogance“. „Warnung vor Zwietracht und Weltsinn: 4¹⁻¹²“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 25.

²⁶⁵ Porov. napr. KOVÁŘ, *Výklad*, 65; SOUČEK, *Dělná víra*, 69; NOVÁK, *List*, 64; HOPPE, *List*, 84. 4,11-12 ako „independent unit“ – viac k tomu HARTIN, *James*, 220. Podrobnejšie pozri BOTTINI, *Uno solo*, 100-101.

²⁶⁶ A to až do takej miery, že napr. MOFFATT, *The General Epistles*, 34-39 ju sem presúva a tu ju aj interpretuje.

že zákon, o ktorom sa hovorí v 4,11, je celý Mojžišov zákon, ktorého kritickou normou je láska k blížnemu a milosrdenstvo²⁶⁷.

Skrze frázu ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι je perikopa v Jak 4,11-12 spojená s Jak 1,21, kde je v podobnom znení (τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν) aplikovaná na „slovo“ (τὸν ἔμφυτον λόγον), a teda i na zákon. Tu sa vcelku jasne ukazuje, že od jedného Boha pochádza tak ἔμφυτος λόγος, ako aj zákon a potvrdzuje to ich isté stotožnenie²⁶⁸. To je tiež ďalej potvrdené prostredníctvom termínu ποιητής v spojení s genitívom „zákona“ a „slova“: ποιητής νόμου²⁶⁹ (4,11) je ποιητής λόγου (1,22.23) a ποιητής ἔργου (1,25). Na základe sémantických protikladov môžeme povedať, že kto je ποιητής λόγου, ποιητής ἔργου, ποιητής νόμου nemá byť μόνον ἀκροατής λόγου (1,22.23), παραβάτης νόμου (2,11), κριτής νόμου (4,11). Prepojenie všetkých troch pasáží, v ktorých sa hovorí o zákone, azda už ani nemôže byť vyjadrené jasnejšie.

Pri celkom poslednom výskyte slova νόμος (i keď nie samostatne, ale v zloženom slove) sa dostávame k najdôležitejšej, kľúčovej výpovedi pre pochopenie poňatia zákona v Jakobovom liste, ktorá jasne a explicitne potvrdzuje primárne teocentrický charakter zákona: εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής („jeden je **Zákonodarca** a Sudca) (4,12)²⁷⁰. Prestúpenie zákona v jednej jeho časti (porov. 2,10), tu konkrétne osočovaním brata (4,11), je zároveň previnením sa voči Bohu, jedinému Zákonodarcovi.

I keď už predchádzajúce texty o zákone ukazovali na Boha ako zdroj, pôvodcu zákona, až tu sa explicitne konštatuje, kde má zákon pôvod, odkiaľ pochádza, aká zákonodarná autorita za ním stojí. Boží zákon treba konať (ποιητής νόμου), nie súdiť (κριτής νόμου)²⁷¹. To totiž znamená nárokovať si

²⁶⁷ Porov. tiež MUBNER, *Der Jakobusbrief*, 243; HARTIN, *James*, 222.

²⁶⁸ Pozi vyššie I.1.

²⁶⁹ „In classical Greek the phrase refers to the „lawgiver“ rather than the „doer of the law.“ – HARTIN, *James*, 218. Porov. JOHNSON, *The Letter*, 293.

²⁷⁰ „Nicht zufällig dürfte Jakobus gegen Ende des Briefes in aller Eindeutigkeit den theozentrischen Aspekt zum Thema „Gesetz“ noch einmal betont haben, da nur so das Gesetz (als Tora Gottes) eschatologische Norm für Heil oder Unheil des Menschen ist. Die Tora als die gnädige göttliche Willensoffenbarung der Lebensordnung Israels in ihrer Gesamtheit und in den unterschiedlichen Konkretionen verpflichtet unweigerlich/eschatologisch den Glaubenden zur Einheit von Bekenntnis und Ethik.“ – FRANKEMÖLLE, *Gesetz*, 215.

²⁷¹ „Il ne faut pas juger la Torah, c'est-à-dire discriminer parmi ses préceptes, mais il faut les mettre en pratique.“ – VIVIANO, *La Loi*, 224.

pozíciu, ktorá *de iure a de facto* náleží len Bohu ako jedinému Sudcovi²⁷². „Zákonodarca“ je zároveň oným „Sudcom“ (κριτής), ktorý dozerá na dodržiavanie zákona, ktorý bude súdiť „skrze zákon slobody“ (διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι, 2,12). Takto je potvrdený eschatologický a soteriologický rozmer zákona, ktorý bol spomenutý už vyššie. Ten, kto má moc spasit' a zahubiť (σῶσαι καὶ ἀπολέσαι)²⁷³, jediný zákonodarca a sudca bude súdiť toho, kto súdi blížneho a zákon, kto je κριτής νόμου, nie ποιητής νόμου.

Oprávnené si môžeme klásť otázku, aká je logická súvislosť medzi osočovaním a posudzovaním brata a osočovaním a posudzovaním zákona (ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ ἢ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον)²⁷⁴. Ide o to, že ten, kto brata osočuje, tak ho vlastne posudzuje. Osočovanie je prejavom arogancie, ktorá sa vyvyšuje nad druhého²⁷⁵, ktorá ponizuje brata, blížneho²⁷⁶. Podľa logiky Jak 4,11-12 sa ale ten, kto sa takto správa, stavia proti zákonu²⁷⁷, ktorý podľa prikázania lásky k blížnemu (Jak 2,8) stojí na strane brata, na strane blížneho a prikazuje ho milovať. Tým, že ho osočuje a posudzuje, previňuje sa nielen proti prikázaniu lásky, ktoré je súčasťou Božieho zákona, ale zároveň si privlastňuje i pozíciu toho, ktorý jediný ako Zákonodarca a Sudca zároveň má právo posudzovať „brata“ i „zákon“²⁷⁸. Takto už nie je ποιητής νόμου, ale jeho κριτής²⁷⁹.

²⁷² „Ten, kto druhého posudzuje, upiera Bohu túto úlohu, preberá ju na seba a stavia sa nad Boha, ktorému jedinému patrí právo *spasit' i zahubiť*.“ – TRSTENSKÝ, *Komentár*, 107.

²⁷³ „I due verbi contengono una chiara risonanza escatologica e rafforzano la motivazione religiosa della peneasi.“ – BOTTINI, *Uno solo*, 110.

²⁷⁴ Niektorí autori v tejto súvislosti uvádzajú ako vysvetlenie odkaz na Lv 19,16. „The logic of this conclusion, however, remains obscure unless one grants that James has in mind precisely an allusion to Lev 19:16.“ – JOHNSON, *The Letter*, 293. Podrobnejšie pozri IBD., 293 a 307; JOHNSON, *The Use*, 395-396. Porov. HARTIN, *James*, 222; SEITZ, *James*, 476.

²⁷⁵ „What is most pertinent for James is that such judgment is a form of arrogance (*hyperēphania*), in which one asserts superiority over another.“ – JOHNSON, *The Letter*, 293.

²⁷⁶ „Slander serves the double function of lowering my neighbor and elevating me; it takes away status from another and gives it to me.“ – JOHNSON, *The Letter*, 306-307.

²⁷⁷ Porov. SÁNCHEZ BOSCH, *Llei*, 74.

²⁷⁸ „Kdo pomlouvá, činí se soudcem nad bližním, osobuje si, co přísluší Bohu a připravuje bližního o dobré jméno, poškozuj je. Zákon jako projev zjevené mravní vůle Boží zakazuje pomlouvání a je ochráncem práva a dobrého jména bližního. Proto kdo

Boh sám dáva zákon a On sám ako jediný Sudca podľa toho zákona súdi a rozhoduje o spásе alebo o záhube človeka. Boh, „ktorý má moc spasiť a zahubiť“, vyslovuje „slovo pravdy“, „zasadzuje“ do človeka toto slovo (ἔμφυτος λόγος), „ktoré má moc spasiť duše“. Pretože Boh je jediný Zákonodarca, je jeho slovo zároveň zákonom, ktorého vytrvalé dodržiavanie vedie k blaženosti²⁸⁰, k získaniu „venca života“²⁸¹, vedie do Božieho kráľovstva, ktoré udeľuje sám Boh²⁸². Pri poslednom súde sám zákon usvedčuje veriaceho ako hriešnika, ako toho, kto zákon prestúpil (παραβάτης νόμου), kto nebol „vykonávateľom zákona“ (ποιητῆς νόμου)²⁸³. Skrze „zákon slobody“ Boh ako jediný Sudca nakoniec rozhoduje o definitívnom osude veriaceho človeka.

Záver

Predchádzajúce úvahy nad zákonom v Jakubovom liste ukázali, že jeho autor prezentuje pozitívne chápanie zákona, ani v jednom prípade sa o zákone nehovorí negatívne, zákon je celkom pozitívna veličina²⁸⁴.

Záver tejto štúdie môže byť sformulovaný v dvoch bodoch, ktoré zodpovedajú charakteristikám Boha ako jediného Zákonodarcu a Sudcu v Jak 4,12.

---

pomlouvá a súdi bližního, pomlouvá a súdi sám Zákon.“ – KOVÁŘ, *Výklad*, 65. Podobne napr. SOUČEK, *Dělná víra*, 70. Porov. MARTIN, *James*, 170; HARTIN, *James*, 222; BOTTINI, *Uno solo*, 112.

²⁷⁹ „So ist er nicht mehr ein Täter des Gesetzes, sondern maßt sich an, über die Anwendbarkeit oder Nichtanwenbarkeit des Gesetzes zu urteilen.“ – RUCKSTUHL, *Jakobusbrief*, 26-27. „not to keep it is to judge it to be invalid or unnecessary.“ – LAWS, *A commentary*, 187.

²⁸⁰ Jak 1,25: ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, (...) οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

²⁸¹ Porov. Jak 1,12.

²⁸² Jak 2,5: τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν

²⁸³ „man muß ein „Täter des Gesetzes“ sein, um vor Gott, dem Gesetzesgeber, im Gericht zu bestehen (4,11c).“ – SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 207.

²⁸⁴ „In der Tat läßt sich im ganzen Schreiben keine negative Aussage über das Gesetz finden.“ – SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft*, 206-207. MARUCCI, *Das Gesetz*, 319 hovorí o „die totale uneingeschränkte Positivität des „Gesetzes“.

I. Zákon ako celok (ὅλος ο ὁ νόμος, Jak 2,10) je na prvom mieste Božím slovom²⁸⁵, výrazom vôle jediného Boha, ktorý je Zákonodarcou (νομοθέτης, Jak 4,12). Ako taký je zákon zároveň normou kresťanského²⁸⁶ správania²⁸⁷, ktorej konkrétnym normatívnym vyjadrením je a) eminentným spôsobom zákon lásky k blížnemu neoddeliteľný a neoddeliteľný od lásky k Bohu, ktorá je predpokladom na vstup do Božieho kráľovstva; preto sa zákon nazýva „kráľovský“ (βασιλικός, Jak 2,5.8); b) ale takisto aj jednotlivé prikázania Mojžišovho zákona (porov. Jak 2,10.11).

Zákon je prejavom *spásnej* Božej vôle, *spásneho* Božieho rozhodnutia (βουληθείς, Jak 1,18): 1. ako „slovo pravdy“ (λόγος ἀληθείας, Jak 1,18) účinkuje na začiatku cesty veriaceho kresťana; 2. ako „slovo zasadené“ (ὁ ἔμφυτος λόγος) stojí zároveň na konci jeho smerovania, pretože rozhoduje o jeho definitívnom osude („má moc spasit' duše“, Jak 1,21); 3. medzitým ho (ako „zrkadlo“ [ἔσπετρον, Jak 1,23]) sprevádza ako „dokonalý zákon slobody“ (νόμος τέλειος ὁ τῆς ἐλευθερίας), ktorého vytrvalým (παραμείνας) konaním (ἐν τῇ ποιήσει) dosiahne blaženosť (μακάριος ἔσται) (Jak 1,25).

Zákon ako prejav Božej vôle je už sám osebe „dokonalý“ (τέλειος, Jak 1,25), pretože pochádza od Boha, ktorý je darcom (τοῦ διδόντος θεοῦ, Jak 1,5), „každého dokonalého daru“ (Jak 1,17).

„Naplňovanie zákona“ (νόμον τελεῖν, Jak 2,8) spočíva v nerozdvojenom živote viery, ktorá je privádzaná k dokonalosti v „spolupráci“ so svojimi konkrétnymi prejavmi (ἢ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἢ πίστις ἐτελειώθη, Jak 2,22), pričom cieľom je dokonalosť a celistvosť (ἵνα ᾗτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι, Jak 1,4), ktorá sa prejavuje ako integrita, nerozdelenosť (napr. viery a skutkov, počúvania a konania, v osobnej zbožnosti, porov. Jak 1,5-8.22-25; 2,14-26; 4,3), ktorá však je v konečnom dôsledku Božím darom (Jak 1,17), o ktorý treba žiadať (porov. Jak 1,5).

II. Boh je zároveň „Sudca“ (κριτής), ktorý má moc spasit' a zachrániť (ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι). Táto funkcia je tiež pripisovaná „zasadenému slovu“ (ὁ ἔμφυτος λόγος, Jak 1,21), a teda i zákonu. Boh, jediný „Sudca“ (κριτής), bude súdiť „skrze zákon slobody“ (διὰ νόμου ἐλευθερίας, Jak 2,12);

²⁸⁵ Pozri vyššie I.1 a II.2. Porov. tiež SÁNCHEZ BOSCH, Llei, 58.

²⁸⁶ Hovorí sa o ňom v kontexte „viery v nášho Pána Ježiša Krista“ (Jak 2,1).

²⁸⁷ DIBELIUS, *Der Brief*, 148 charakterizuje zákon ako „Norm christlicher Frömmigkeit“.

zákon totiž sám „usvedčuje“ z „hriechu“ toho, kto zákon „prestúpil“ (ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται, Jak 2,9). Boh je však „veľmi súcitný a milosrdný“ (πολύσπλαγγνός ἐστὶν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων, Jak 5,11) a rozhodujúcim kritériom pri súde je práve milosrdenstvo (Jak 2,13). Zákon slobody teda úzko súvisí i s milosrdenstvom.

V takomto kontexte môže byť atribút „slobody“ pri zákone chápaný ako a) prejav slobodného Božieho rozhodnutia (dokonalý Boží dar); b) aj preto sa sloboda ukazuje ako kvalita (charakterizovaná dokonalosťou) kresťanského života žitého podľa zákona; c) v užšom zmysle (a v súvislosti s prikázaním lásky a milosrdenstvom) istá sloboda (kresťana) voči Zákonu-Tóre – bez toho, aby sa tieto významové možnosti navzájom vylučovali.

Použitá literatúra

- AMPHOUX, C.-B. Une relecture du chapitre 1 de l'Épître de Jacques, *Biblica* 59 (1978) 554-561.
- BALZ, H. – SCHRAGE, W. *Die „Katholischen“ Briefe. Die Briefe des Jakobus, Petrus, Johannes und Judas*, Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1980.
- BAUCKHAM, R. *James. Wisdom of James, disciple of Jesus the sage*, London and New York : Routledge, 1999.
- BOTTINI, G. C. La legge perfetta della libertà (Gc 1,19-27). In: SACCHI, A. E. COLLABORATORI, *Lettere paoline e altre lettere*, Torino: Elle Di Ci, 1996, 559-570.
- BOTTINI, G. C. Uno solo è il legislatore e giudice (Gc 4,11-12), *Studii Biblici Franciscani Liber Annuus* 37 (1987) 99-112.
- DAVIDS, P. H. *The Epistle of James. A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, MI : Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1983.
- DIBELIUS, M. *Der Brief des Jakobus. 11. Auflage. Herausgegeben von und ergänzt von Heinrich Greeven*, Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1964.
- DUKES, J. Never Judge, Never Condemn, *The Theological Educator* 34 (1986) 48-59.
- FABRIS, R. Educare alla libertà e al realismo: „La legge della libertà“ nella lettera di Giacomo, *Rivista di teologia dell'evangelizzazione* 11 (2002) 73-91.
- FABRIS, R. La “legge perfetta della libertà” (Gc 1,25) nel contesto delle origini cristiane e nel dibattito attuale. In: *Legge e libertà. Scritti in onore di Ermanno Lizzi, a cura di G. Del Missier e M. Qualizza*, Udine : Istituto Superiore di Scienze Religiose, 2009, 57-84.
- FABRIS, R. Legge della libertà in Giacomo, Brescia : Paideia, 1977.
- FABRIS, R. La «sapienza che viene dall'alto» e la «Legge della libertà» in Giacomo. In: *Sapienza e Torah: Atti della XXIX Settimana Biblica*, Bologna : EDB, 1987, 153-163.

- FELDER, C. H. Partiality and God's Law: An Exegesis of James 2:1-13, *The Journal of Religious Thought* 39 (1982-1983) 51-69.
- FRANKEMÖLLE, H. Gesetz im Jakobusbrief. Zur Tradition, kontextuellen Verwendung und Rezeption eines belasteten Begriffes. In: *Das Gesetz im Neuen testament*, ed. K. Kertelge, Freiburg im Breisgau – Basel – Wien : Herder, 1986, 175-221.
- FRANKEMÖLLE, H. *Der Brief des Jakobus. Kapitel 1*, Gütersloh : Gütersloher Verlagshaus, 1994.
- FRANKEMÖLLE, H. *Der Brief des Jakobus. Kapitel 2-5*, Gütersloh : Gütersloher Verlagshaus, 1994.
- GARLAND, D. E. Severe Trials, Good Gifts, and Pure Religion: James 1, *Review and Expositor* 83 (1986) 383-394.
- GLAZE, R. E. The Relationship of Faith to Works in James 1:22-25 and 2:14-26, *The Theological Educator* 34 (1986) 35-42.
- HARTIN, P. J. Call to be Perfect through Suffering (James 1,2-4). The Concept of Perfection in the Epistle of James and the Sermon on the Mount, *Biblica* 77 (1996) 477-492.
- HARTIN, P. J. *James* (Sacra Pagina Series 14), Collegeville, Minnesota : Liturgical Press, 2003.
- HOPPE, R. *List Jakubův*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- HORT, F. J. A. *The Epistle of James. The Greek Text with Introduction, Commentary as Far as Chapter IV, Vers 7, and Additional Notes*, London : Macmillan and Co., 1909.
- JACKSON-MCCABE, M. A. *Logos and Law in the Letter of James. The Law of Nature, the Law of Moses and the Law of Freedom*, Leiden – Boston – Köln : Brill, 2001.
- JOHNSON, L. T. *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary*, New York : Doubleday, 1995.
- JOHNSON, L. T. The Use of Leviticus 19 in the Letter of James, *Journal of Biblical Literature* 101 (3/1982) 391-401.
- KLEINKNECHT, H. – GUTBROD, W. νόμος. In: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, IV, 1016-1084.
- KOVÁŘ, F. *Výklad listu Jakubova*, Praha : Husova československá bohoslovecká fakulta, [rok neuvedený].
- LAWSON, S. *A commentary on the epistle of James*, London : Adam & Charles Black, 1980.
- LOHSE, E. *Teologická etika Nového zákona*, Bratislava : Serafin, 2008.
- LUDWIG, M. *Wort als Gesetz. Eine Untersuchung zum Verständnis von "Wort" und "Gesetz" in israelitisch-frühjüdischen und neutestamentlichen Schriften. Gleichzeitig ein Beitrag zur Theologie des Jakobusbriefes*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien : Peter Lang, 1994.
- MARCONI, G. „Sia ognuno restio a parlare“. *Invito di Giacomo a non parlare di Dio (Esegesi di Gc 1,19-27; 3,1-12)*, Jesi, 1985.
- MARCUS, J. The Evil Inclination in the Epistle of James, *The Catholic Biblical Quarterly* 44 (1982) 606-621.
- MARTIN, R. P. *James*, Waco, TX : Word Books, 1988.
- MARUCCI, C. Das Gesetz der Freiheit im Jakobusbrief, *Zeitschrift für katholische Theologie* 117 (1995) 317-331.
- MASSEBIEAU, L. L'Épître de Jacques est-elle l'œuvre d'un chrétien?, *Revue de l'Histoire des Religions*, t. XXXII (1895) 249-283.
- MCKNIGHT, S. *Letter of James*, Grand Rapids, MI – Cambridge, UK : Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2011.

- MEYER, A. *Das Rätsel des Jacobusbriefes*, Gießen : Alfred Töpelmann, 1930.
- MOFFATT, J. *The General Epistles: James, Peter, and Judas*, Garden City, NY : Doubleday, Doran & Company, 1928.
- MRÁZEK, J. *Bláznovství víry podle Jakuba: výklad Jakobovy epištoly*, Jihlava : Mlýn, 2006.
- MUßNER, F. *Der Jakobusbrief*, Fünfte, durchgesehene Auflage, Freiburg – Basel – Wien : Herder, 1987.
- Nestle-Aland Novum Testamentum Graece*, ed. B. ALAND, K. ALAND, J. KARAVIDOPOULOS, C. M. MARTINI A B. M. METZGER, 27. vyd., Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, 1995.
- NOVÁK, F. *List sv. Jakuba*, Pardubice, 1905.
- PENNER, T. C. The Epistle of James in Current Research, *Currents in Research: Biblical Studies* 7 (1999) 257-308.
- POPKE, W. *Der Brief des Jakobus*, Leipzig : Evangelische Verlagsanstalt, 2001.
- POPKE, W. The Law of Liberty (James 1:25; 2:12). In: *Faculty of Baptist Theological Seminary, Festschrift Günter Wagner*, Frankfurt : Peter Lang, 1994, 131-142.
- PORSCH, F. *Mnoho hlasů – jedna víra*, Praha : Zvon, 1993.
- RIVERA, L. F. Sobre el socialismo de Santiago (Sant 2,1-13), *Revista Bíblica* 34 (1972) 3-11.
- RUCKSTUHL, E. *Jakobusbrief. 1.-3. Johannesbriefe*, Würzburg: Echter Verlag, 21988.
- RUZER, S. James on Faith and Righteousness in the Context of a Broader Jewish Exegetical Discourse, <http://orion.msc.huji.ac.il/symposiums/11th/papers/RuzerJames.doc> [cit. 21.7.2011].
- SÁNCHEZ BOSCH, J. Llei i Paraula de Déu en la carta de Jaume, *Revista Catalana de Teologia* 1 (1976) 51-78.
- SEITZ, O. J. F. James and the Law. In: *St. Ev. II, Texte und Untersuchungen* 87, Berlin, 1964, 472-486.
- SCHNACKENBURG, R. *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments, Band II, Die urchristliche Verkünder*, Freiburg – Basel – Wien : Herder, 1988.
- SCHRAGE, W. *Ethik des Neuen Testaments*, Berlin : Evangelische Verlangsanstalt, 1985.
- SISTI, A., La parola e le opere (*Giac. 1,22-27*), *Bibbia e Oriente* 6 (1964) 78-85.
- SOUČEK, J. B. *Dělná víra a živá naděje. Výklad epištoly Jakobovy a první epištoly Petrovy*, Praha : Kalich, 1968.
- SPITTA, F. Der Brief des Jakobus. In: *Zur Geschichte und Litteratur des Urchristentums*, Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1896, 1-239.
- STAGG, F. Exegetical Themes in James 1 and 2, *Review and Expositor* 66 (1969) 391-402.
- TAYLOR, M. E. Recent Scholarship on the Structure of James, *Currents in Biblical Research* 3.1 (2004) 86-115.
- TRSTENSKÝ, F. *Komentár k Jakobovmu listu*, Svit : Katolícke biblické dielo, 2010.
- VIA, D. O. The Right Strawy Epistle Reconsidered: A Study in Biblical Ethics and Hermeneutic, *The Journal of Religion* 49 (3/1969) 253-267.
- VIVIANO, B. T. La Loi parfaite de liberté. Jacques 1,25 et la Loi. In: *The Catholic Epistles and the tradition*, ed. SCHLOSSER, J., Leuven : Leuven University Press, 2004, 213-226.
- ZMIJEWSKI, J. Christliche »Vollkommenheit«. Erwägungen zur Theologie des Jakobusbriefes. In: *Das Neue Testament – Quelle christlicher Theologie und Glaubenspraxis*, Stuttgart : Verlag Katholisches Bibelwerk, 1986, 293-323.

Zhrnutie

„Zákon“ (Jak 1,25; 2,8.9.10.11.12; 4.11 [4x]) síce nie je v Jakubovom liste ústrednou témou, na druhej strane však nie je teologicky nevýznamným termínom. Charakteristické a zároveň špecifické pre tento list je spojenie „zákon slobody“ (Jak 1,25; 2,12), ktoré sa inde v Novom zákone nenachádza. Súvislosti „zákona“ s témou „slova“, s dokonalosťou, s „kráľovským zákonom“ lásky, so súdom a milosrdenstvom, ukazujú jeho aspekty: *teologický*, resp. *teocentrický*: Boh je darcom zákona; *eschatologický*: zákon má rozhodujúcu funkciu pri súde; *soteriologický*: zákon ako „slovo zasadené“ (ἐμφυτος λόγος) má moc spasiť duše; *etický*: zákon je normou správania, podľa ktorej treba žiť, konať (ποιητῆς νόμου; νόμον τελεῖν); a *ekleziologický*: zásadné kritické a normatívne postavenie zákona lásky a milosrdenstva pri interpretácii a aplikácii prikázaní Mojžišovho zákona v kontexte viery v Ježiša Krista je jedným z identifikačných znakov veriaceho kresťanského spoločenstva.

Summary

„Law“ (James 1:25; 2:8,9,10,11,12; 4:11 [4 times]) is not a central theme in the Letter of James, but it is one of its theologically relevant terms. The formula „law of freedom“ (James 1:25; 2:12) is a unique feature of this letter, because it is not found in other New Testament writings. The connections of the „law“ – with the „word“, with the theme of the perfection, with the „royal law“ of love, with the judgement and mercy – show the important *aspects* of the concept of the law in the Letter of James: *theological*, or rather *theocentric*: God is the lawgiver; *eschatological*: the law has the decisive function at the last judgement; *soteriological*: the law as the „implanted word“ (ἐμφυτος λόγος) is able to save the souls; *ethic*: the law is a norm of life (ποιητῆς νόμου; νόμον τελεῖν); and *ecclesiological*: one of the characteristic features of the believing Christian community is the critical and normative status of the law of love and mercy in the interpretation and application of the commandments of the Law of Moses.

Július Pavelčík
 Jihočeská univerzita
 Teologická fakulta
 Katedra biblických věd
 juliuspavelcik@seznam.cz

Contents

Treaties

Blažej ŠTRBA

„The Lord’s Revelation“ or „Moses‘ vocation“? Literary critical
comparison of titles of Exod 3–4 125-147

Martina KORYTIAKOVÁ

Fragrance in the meeting between beloved and bride. About the
literary unity of the passage of Song 4:8–5:1 148-172

Július PAVELČÍK

„The perfect law of freedom“ (Jam 1:25). Towards the
understanding of the law in the Letter of James 173-220

Abstracts 221-232

Communications and references 233-234

Obsah

Štúdie

Blažej ŠTRBA

„Zjavenie Pána“ alebo „Mojžišovo povolanie“?
Literárno-kritické porovnanie pomenovaní state Ex 3–4 125-147

Martina KORYTIAKOVÁ

Vôňa v stretnutí milého s nevestou.
K literárnej jednote Pies 4,8–5,1 148-172

Július PAVELČÍK

„Dokonalý zákon slobody“ (Jak 1,25).
K chápaniu zákona v Jakobovom liste 173-220

Reflexie

Abstrakty 221-232

Oznamy 233-234